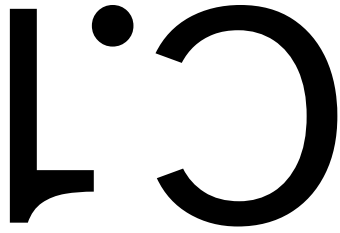

C.1

Cultuurcafé Mechelen -
Toegankelijk genieten van
cultuur door samen te werken
met de brede zorgsector

Cultuurcafé Mechelen - Toegankelijk genieten van cultuur door samen te werken met de brede zorgsector

Inclusief zijn vereist expertise die kunstenaars en organisaties niet altijd in huis hebben, bijvoorbeeld als het gaat om kansarmoede in je stad. Door samen te werken met organisaties uit andere sectoren kun je die expertise bundelen en zo potentiële publieke bereiken die niet spontaan hun weg vinden naar het kunst- en culturaanbod. Dat is alvast wat sociale en culturele organisaties in Mechelen doen met het Cultuurcafé.

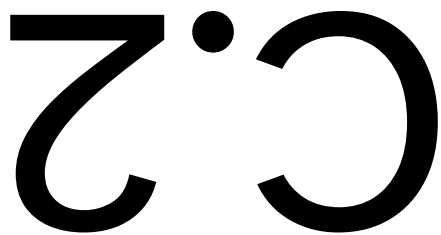
Het Mechelse Cultuurcafé wil drempels verlagen en iedereen de kans geven om van kunst en cultuur te genieten. Culturele aanbieders in Mechelen werken hiervoor samen met organisaties uit de brede zorgsector (armoede, personen met een beperking, autisme, psychische kwetsbaarheid, ...). Hierdoor kunnen deelnemers maandelijks samen naar theater, film, dans, muziek of beeldende kunst gaan in Mechelen, maar soms ook daarbuiten.

Elke activiteit wordt voorafgegaan door een inleiding of afgesloten met een nabespreking in een ongedwongen sfeer, soms met een kunstenaar of programmator. Het programma wordt per jaar vastgelegd, en je kan eenvoudig (gratis) inschrijven, of aan een UiTPAS-tarief deelnemen.

Het Cultuurcafé begon als een maandelijks vaste afspraak bij theater arsenaal, waar organisaties en mensen die moeilijk toegang vinden tot het culturaanbod elkaar ontmoetten en waar kleine artistieke prikkels werden uitgetest. Door deze uitwisseling werden de drempels tastbaar en concreet, en gingen de organisaties er effectief mee aan de slag. Ondertussen is de werking van het Cultuurcafé uitgebreid naar andere culturele plekken in Mechelen, en sluit de groep aan bij het reguliere culturele aanbod. Daarbij wordt extra rekening gehouden met individuele noden, en blijft ontmoeting een essentieel onderdeel van de beleving. Het Cultuurcafé is een initiatief van armoedevereniging De Keeting, sociaal-culturele vormingsorganisatie Pasvorm, theater arsenaal, theatergroep Zwemmen in Brak Water vzw en het Begeleidingscentrum voor Personen met Autisme, in samenwerking met de culturele aanbieders in Mechelen.

C.2

De Grote Post -
Artistieke processen delen

De Grote Post - Artistieke processen delen

In Oostende tovert cultuurcentrum De Grote Post zich om tot een waar open huis. De creatieprocessen van de kunstenaars in residentie worden zichtbaar gemaakt in het festival KIEM, de podcast Oorsprong, en met de hulp van 'Kornuiten'.

Van 3 t.e.m. 12 oktober 2024 konden cultuurliefhebbers genieten van works-in-progress, voorstellingen, concerten, performances, artist talks, dj-sets, tekstlezingen, installaties, en meer van residenten uit De Grote Post.

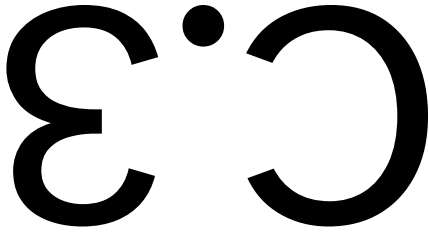
Met het residentenfestival KIEM wil De Grote Post de afstand tussen kunstenaars en publiek verkleinen door het creatieve proces zichtbaar te maken. Kunstenaars presenteren hun werk in ontwikkeling – en in verschillende stadia – en gaan in dialoog met het publiek.

KIEM vormt het startschot van elk nieuw seizoen. Het trekt een divers publiek aan dat wordt uitgenodigd op avontuur: de kunstenaars ontmoeten, hun werkproces volgen en de vele ruimtes in het gebouw ontdekken. De Grote Post zet hiermee letterlijk en figuurlijk alle deuren open. De Grote Post werkt ook aan de afstand tussen zichzelf, kunstenaars, en bewoners van de stad door residenten slaapplekken aan te bieden bij 'gasthuizen'. Dit gebeurt via mensen uit de stad met een groot hart voor cultuur (en voor De Grote Post) die een of meerdere kamers op overschot hebben.

KIEM vormt eveneens de basis voor het initiatief 'Kornuiten', waarbij niet-geofende enthousiastelingen worden uitgenodigd om als testpubliek deel te nemen. In ruil voor gratis toegang tot een 'onaffe' voorstelling (theater, circus, comedy) worden aanwezigen gevraagd om feedback te geven. Zo kan het publiek niet alleen nieuwe werken en artiesten leren kennen, maar kan de artiest ook hun werk aftoetsen. Geïnteresseerden kunnen ook nieuwe kunst en kunstenaars ontdekken in de podcast Oorsprong. Aan het begin van hun creatieve reis bevraagt De Grote Post hier de oorsprong, insteek en het parcours van het toekomstige werk van hun artiesten.

C.3

**Vuurwerk: festival op maat
van bewoners, De Grote Post**

Vuurwerk: festival op maat van bewoners, De Grote Post

Wat hebben de inwoners van Oostende nodig deze winter? Dat is de vraag die De Grote Post in december 2023 stelde aan lokale kunstenaars en sociale partners in aanloop naar wat uiteindelijk het tiendaagse festival Vuurwerk werd. Tijdens het festival werkten artiesten en bewoners samen om elk aspect van het feest te organiseren.

Het centrale idee van Vuurwerk was om een groot feest te organiseren in de Lokettenzaal van het cultuurcentrum. Van 11 tot en met 14 december 2023 was iedereen welkom om te helpen versieren, cadeaus te kopen, maar vooral ook om mee te dansen en te feesten. Elk van deze elementen had een gemeenschappelijke of creatieve kant: vlaggen werden versierd door bezoekers, er werd gezellig gegeten aan 'De Langste Tafel', er was een 'pakjesbar' waar je cadeaus kon kopen en inpakken, en tijdens de Open Dance Jam konden bezoekers hun beste dansmoves boven halen of nieuwe pasjes leren.

Er werd echter niet alleen gefocust op de vrolijke kleuren en het bruisende geluid van Vuurwerk; er was ook ruimte voor stilte en reflectie via gratis consultatiegesprekken, hulp bij het neerpennen van gevoelens, of kleding met sentimentele waarde samenvoegen tot één groot tafelkleed.

Elke activiteit plaatste gemeenschap centraal: de verbinding tussen mensen, tussen burens, familie en onbekenden. Wat er gecreëerd werd, kwam samen tot stand.

Zo werd het concept voor Vuurwerk uitgedacht na talrijke gesprekken tussen De Grote Post, kunstenaars en sociale instellingen als vrijetijdswerkingen, werkplaatsen zoals kleinVerhaal, scholen, en initiatieven zoals Ruimteveldwerkt, die de meest kwetsbare groepen in de samenleving willen ondersteunen. In die tweede editie in 2024 lag de focus op dat wat we met ons meedragen, hoe we zorg dragen en dat wat we doorgeven, met een nieuw programma en andere partners.

C.4

Grassroots in het
instituut, DE SINGEL

Grassroots in het instituut, DE SINGEL

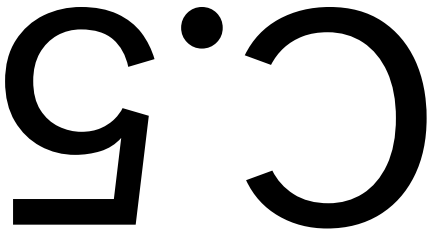
Community-based art binnenbrengen in een instelling creëert altijd frictie: voor wie is een voorstelling bedoeld, enkel voor die gemeenschap? Of ook voor een nieuw publiek dat de codes van de kunstvorm (nog) niet kent? Het Antwerpse cultuurhuis DE SINGEL focust op inclusiviteit en dialoog, en programmeert al jarenlang heel wat kunst rondom specifieke communities. Hoe denken zij na over publieken voor zulke voorstellingen?

Tallose kunstvormen zoals ballroom, slam poetry en breakdance zijn geworteld in gemeenschappen die uit een maatschappelijke realiteit en activisme zijn ontstaan. Deze achtergrond zorgt ervoor dat voorstellingen sterk steunen op een actief betrokken publiek. Het programmeren ervan brengt specifieke vraagstukken met zich mee: aan de ene kant staat er namelijk een toegewijde gemeenschap die (co-)creëert, en voor wie hun kunstvorm een maatschappelijke visie belichaamt. Aan de andere kant daagt er mogelijks een nieuw publiek op, voor wie de maatschappelijke betekenis van de kunstvorm vaak onbekend is. Dit kan frictie veroorzaken tussen artiest en publiek (of tussen publieken onderling) wanneer (nog) niet iedereen de codes, houdingen en know-how van het genre beheerst. Ook de spektakelwaarde en de vorm van de voorstelling komen voor nieuwe publieken meer op de voorgrond. Bovendien kan er soms een gevoel van onveiligheid spelen bij de artiesten of het publiek wanneer mensen die geen lid zijn van de gemeenschap deelnemen aan een community-based event. Daarnaast is er bij publieke evenementen meer uitleg en inleiding dan bij een community-only event, wat zorgt voor een andere sfeer. Heldere communicatie kan hier helpen: bepaalde voorstellingen kunnen bijvoorbeeld alleen binnen die gemeenschap worden gecommuniceerd, zodat er een gesloten voorstelling plaatsvindt voor artiesten en het publiek uit die community. Indien de juiste strategie wordt toegepast, kunnen andere voorstellingen wel breed gecommuniceerd worden. “Wanneer we wél ons reguliere publiek uitnodigen voor een community-based voorstelling,” legt DE SINGEL uit, “dan delen we duidelijk wat de specifieke sociale en maatschappelijke context van die voorstelling is wanneer mensen hun tickets kopen. Zo heeft zelfs een niet-ingewijd publiek een beter begrip van de context waarin deze kunst is ontstaan.” Deze duidelijke vorm van communiceren loopt echter niet altijd van een leien dakje. “Nadat we zo’n evenement promoten, zelfs met de extra context die we geven, krijgen we plots verschillende mails gestuurd: van de community, dat we het event enkel intern zouden moeten communiceren, maar ook van een breder publiek, dat niet goed weet of ze wel welkom zijn in zo’n event. Voor beide groepen komt die communicatie vooraf soms aan als een lichte shock, maar we vinden dat een goede confrontatie, één waardoor je nadenkt over je eigen verhouding ten opzichte van de kunstvorm.”

Uiteraard blijft het belangrijk om een evenwicht te bewaren tussen open en gesloten evenementen. Als publieke instelling wil je er in principe voor iedereen zijn. Het is ook niet de bedoeling dat community-based kunst verdwijnt uit het reguliere circuit. Integendeel, de maatschappelijke context waarin deze kunstvormen zijn ontstaan moet juist zichtbaar blijven en besproken worden binnen bredere kringen.

C.5

Lokaal Dendy als venster
op het artistieke en het
dagelijkse leven, NW Aalst

Lokaal Dendy als venster op het artistieke en het dagelijkse leven, NW Aalst

Wie echt wil inzetten op publiek en gemeenschap, heeft meer nodig dan goede bedoelingen alleen. Bij NW, Open Huis voor Hedendaagse Kunst en Film (voorheen Netwerk Aalst), leeft het besef dat betrokkenheid ook een kwestie van ruimte is. Daarom werd het gebouw ingrijpend heringericht – om letterlijk en figuurlijk plaats te maken voor ontmoeting, dialoog en gedeeld eigenaarschap.

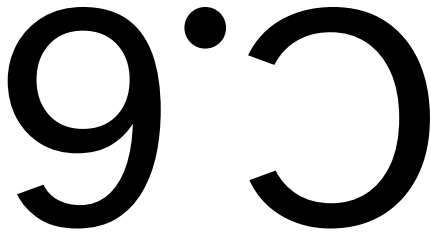
De architecturale ingreep vertrok vanuit een fundamentele keuze: ruimte moet uitnodigend, flexibel en toegankelijk zijn. Het voormalige fabriekspand voelde te gesloten aan. Door meer licht, een betere verbinding tussen verdiepingen en een nieuwe inkom werd het gebouw opengetrokken voor kunstenaars, bezoekers, buurtbewoners en partners. Op het gelijkvloers ontstond Lokaal Dendy: een leefbare ruimte met keuken, café, werkplaatsen en modulaire meubels. Hier vloeien buurtactiviteiten, workshops, gesprekken en artistieke processen samen. De bovenverdieping blijft voor kunst en film, maar de drempel tussen artistiek en alledaags werd bewust poreus gehouden. Gemeenschapswerk krijgt in Lokaal Dendy een tastbare vorm. Activiteiten ontstaan van onderuit, gevoed door ideeën en noden uit de wijk en daarbuiten. NW faciliteert en ondersteunt, maar legt niets op. Van activiteiten voor kinderen, lezingen en spontane ontmoetingen tot een initiatief van Vrede vzw – de ruimte groeit mee met wat leeft. In de open keuken is koken en eten geen bijkomstigheid, maar een collectieve praktijk. Tijdens Kitchen Stories worden recepten en verhalen gedeeld over migratie, zorg, landbouw of conflict. Het samen koken fungeert als een ritueel van ontmoeting en culturele overdracht, variërend van intieme tafelmomenten tot publieke benefieten of feestelijke openingen. Ook het educatieve luik vertrekt vanuit gedeeld eigenaarschap. Samen met partners zoals JEF, Studio Rekker en de Academie voor Beeldende Kunsten ontwikkelt NW trajecten waarin kinderen en jongeren als volwaardige gesprekspartners worden benaderd. Projecten zoals 'De Flosjkesfabriek' geven gezinnen ruimte voor spel, maakplezier en uitwisseling. Met Young NW bieden ze jongeren de kans om als mede-makers deel uit te maken van de werking. Ze organiseren, geven feedback, introduceren nieuwe thema's en helpen communiceren. Jongeren houden de NW werking levendig en toekomstgericht; hun blik voedt de vernieuwing van binnenuit. Via Young NW willen ze ook de drempel verlagen voor jongeren om het artistieke programma te leren kennen en zich ermee te verbinden.

Onder de noemer Lokaal Solidair geven ze samen met partners vorm aan engagement dat geworteld is in gedeelde zorg. Denk aan benefieten, lezingen en filmavonden die maatschappelijke kwesties tastbaar maken. In de inkomruimte zetten de solidariteitswinkel van DiversPlus en een gedicht van Mahmoud Darwish de toon – kleine gebaren die verwijzen naar grotere strijdpunten, van Aalst tot Palestina.

NW wil een open huis zijn. Geen bastion, maar een plek die groeit vanuit relaties met kunstenaars, publiek, jongeren, ouders, vrijwilligers, scholen en toevallige passanten.

C.6

Theater Zuidplein Rotterdam:
een theater van, door
en voor bewoners

Theater Zuidplein Rotterdam: een theater van, door en voor bewoners

Theater Zuidplein is een inspirerend voorbeeld van hoe een culturele instelling een brug kan slaan tussen gemeenschappen en kunst. Door de lokale bewoners actief te betrekken bij de programmatie, en de relatie tussen programmatoren en marketeers te versterken, vullen ze niet alleen de zalen. Ze creëren ook een plek waar bezoekers zich gehoord en erkend voelen.

Hun programma werken ze vaak uit in samenwerking. Er zijn bijvoorbeeld samenwerkingen met groepen en gemeenschappen in de buurt. Dit is een engagement op lange termijn, zodat beide partijen elkaar goed leren kennen. Een andere vorm van samenwerking die Theater Zuidplein inzet, zijn zogenaamde 'bewonerpanels'. De programma's die daaruit voortvloeien, worden gekenmerkt door herkenning en erkenning. Het samenstellen van het programma is een dynamisch en meerstemmig proces geworden. Naast het klassieke top-down model, waarbij programmatoren selecties maken uit bestaand aanbod op basis van de kennis van hun publiek, zoekt Theater Zuidplein actief naar verbreding door dialoog en samenwerking. Deze aanpak leidt regelmatig tot onverwachte en vernieuwende eindpunten. Lab-Z In 2017 startte het producerend huisgezelschap van het theater: Lab-Z. Dit is een ontwikkelingsplaats voor talent. Deze plek is ook toegankelijk voor mid-career professionals en niet beperkt tot enkel jong talent. Deelnemers werken er toe naar landelijk toerende, professionele theaterproducties over schurende maatschappelijke issues in de (vooral grootstedelijke) samenleving van nu. Het einddoel hoeft niet altijd een productie te zijn die op tournee kan. Een creatieproces kan ook andere vormen aannemen, zoals een toonmoment gevolgd door een gesprek. Team Tandem Intern heeft het theater verschillende marketeers die in 'tandem' samenwerken met de programmatoren. Ze zoeken het juiste publiek voor het juiste programma en vice versa – zo vullen de twee teams elkaar aan. Door de infrastructuur van hun kantoor komt het team elkaar geregeld tegen. Het gebouw waar Theater Zuidplein in 2020 naartoe verhuisde is ontworpen vanuit de visie om een ontmoetingsplek te zijn. Het theater heeft een grote zaal met 600 zitplaatsen, een kleine zaal met 250 zitplaatsen en nog een kleine zaal met 80 zitplaatsen. Ze zijn in hun vernieuwde plek de hele dag open en hebben naast hun drie zalen een aantal studio's voor allerlei laagdrempelige activiteiten. Met die studio's hebben ze de laatste jaren verschillende experimenten gedaan, zoals exposities en talks, maar ook gezamenlijke maaltijden. De architectuur geeft flexibiliteit. Bovendien is het nieuwe theater verbonden met de nieuwe bib, wat drempelverlagend werkt.

C.7

Young Panel,
VIERNULVIER

Young Panel, VIERNULVIER

Weten wat er speelt bij een jong publiek is niet altijd gemakkelijk; beslissingen maken over deze doelgroep in de werking en programmatie ook niet. Een young panel kan helpen om het jongerenpubliek – en hun kritisch perspectief op de werking van je huis of organisatie – beter te leren kennen.

Een young panel kan verschillende vormen aannemen. Soms worden jongeren betrokken bij de communicatie en publieksbemiddeling, zodat deze aansluit bij hun leeftijd. Ze kunnen ook programma's voorstellen die ze samen met het team uitwerken. Op sommige plekken krijgen jongeren zelfs inspraak in het programmabeleid en op bestuursniveau. In 2021-2022 lanceerde VIERNULVIER een open call om een Young Board samen te stellen: een groep jonge mensen van diverse achtergronden die mee nadenken over het bestuur van het kunstencentrum. Zowel hun publiek als hun creatieve team is jong – het bestuursorgaan niet. Daarom wilde VIERNULVIER de creativiteit en de ondernemingszin van jongeren mee inschakelen.

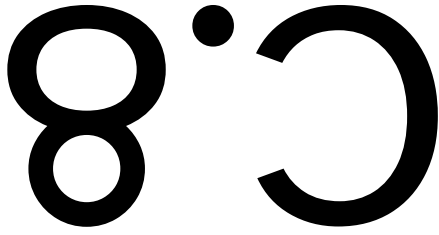
De Young Board kreeg inzage in het programma, maar ook in de financiën, verzekeringen en andere operationele vraagstukken. Al snel doken in het experiment fundamentele vragen op. Tot waar gaat de adviserende rol? Heeft de Young Board de bevoegdheid om te bepalen welke onderwerpen van belang zijn? Wat is hun relatie met het aangestelde 'officiële' bestuur? In welke mate laat je de Young Board wegen op de besluitvorming? Tot waar geef je inzage in gevoelige documenten? In een gesprek tussen de algemene leiding, het bestuur, de interne trekkers en de Young Board werd onderzocht hoe ver een kunstinstelling als VIERNULVIER kon gaan bij het geven van inspraak aan deze jongeren.

Met die opgedane ervaring evolueert het initiatief tot het Jong Panel sinds september 2023. Het Jong Panel heeft een adviserende rol die uitgebreid werd naar de hele werking, ook naar de artistieke werking, de interne overlegorganen, HR, het (audit)comité, de maandelijkse personeelsmeeting, Het Jong Panel is ook betrokken bij de aanwerving van coördinatoren zoals de nieuwe artistiek coördinator. Twee Jong Panel-leden hebben een volwaardig mandaat in de Raad van Bestuur (gedurende twee jaar, al dan niet met verlengingen) met volledig stemrecht. De leden zijn tussen de achttien en dertig jaar oud en worden geselecteerd via een open oproep. Het Jong Panel is voor VIERNULVIER een manier om jonge en ondervertegenwoordigde perspectieven een stem te geven binnen de werking. Zo'n bredere vorm van inspraak kan voor spanning zorgen, geeft Franky Devos, coördinator van VIERNULVIER, aan. "Het is een aanpak die nieuwe en andere competenties binnenbrengt, maar die ook voor frictie zorgt. Mensen die nog in die omslag zitten van een vorige organisatiestructuur kunnen zich niet altijd meteen verhouden tot zo'n brede vorm van inspraak." Het Jong Panel biedt een nieuwe en vooral kritische blik, die een nieuwe wind doet waaien binnen het bestuursorgaan. Voor de jongeren zelf zit er ook iets in: ze kunnen gratis naar alle voorstellingen van VIERNULVIER en worden vergoed voor hun deelname aan de vergaderingen. Daarnaast vormt een deelname aan het Jong Panel een mooie leerkans voor wie een diepgaand inzicht wil verwerven in de werking van zo'n kunstinstelling, en biedt het netwerkkansen.

Zo'n 'jong panel' is zowel binnen als buiten de cultuursector een groeiend begrip. Initiatieven zoals de Young Creatives Board bij Melkweg en de Young Board bij Jong Volk Brugge benadrukken de creatieve en innovatieve kracht van de jonge geest.

C.8

Een huis aantrekkelijk maken
voor niet-ingewijden, Z33

Een huis aantrekkelijk maken voor niet-ingewijden, Z33

Mensen die nauwelijks of niet met cultuur in aanraking komen tot je huis krijgen is een hele opgave. Voor velen zijn er namelijk heel wat drempels die hen van kunst weghouden. Een manier om die drempels te verlagen is door een opvallende aandachtstrekker aan een voorstelling, tentoonstelling of werk toe te voegen.

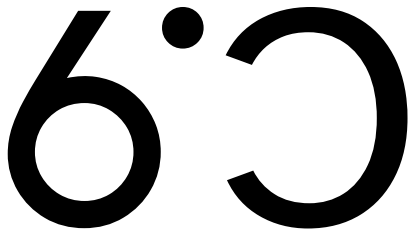
In Hasselt staat sinds 2002 Z33, een huis voor actuele kunst met een link naar design en architectuur. Origineel te vinden op de site van het vroegere Begijnhof in Hasselt is Z33 sinds 2020 verhuisd naar de Bonnefantenstraat in dezelfde stad. Het is ook in deze straat dat tijdens de tentoonstelling Fitting In, het kunstwerk 'Pure' te bekijken was. Van oktober 2022 tot februari 2023 verbonden honderden kleurrijke linten de gevel van Z33 met die van het appartementsgebouw aan de overkant van de straat.

De linten – een installatie van visual artist Christian Bakalov – vormden een fysieke toegangsweg voor de bezoekers van de expo. Eens het gebouw binnen vielen de banden verticaal naar beneden en vormden ze zo een gordijn waar elke bezoeker door moest waden.

Niet alleen is het kleurrijke spektakel opvallend door haar verbinding met de rest van de straat, ze bevat ook een simpele maar krachtige boodschap: hoe verhoud je jezelf in een wereld die gevuld is met andere stemmen en identiteiten?

C.9

De kunstorganisatie als
maatschappelijk project,
De Koer

De kunstorganisatie als maatschappelijk project, De Koer

De Koer is een creatie- en ontmoetingsplek te midden van de Brugse Poort in Gent, in een bouwblok. Het is een voorbeeld van een huis dat via kunst wil bijdragen aan het samenleven in de buurt en in de stad. Als open plek komt een groot deel van de programma's op participatieve wijze tot stand, onder andere via werkgroepen en een maandelijks open forum. Hun aanpak is geïnspireerd door de 'commons'.

De Koer organiseert onder andere een eigenzinnig film- en muziekprogramma waaraan bewoners meewerken. Ze betrekken hun omgeving actief bij het bouwen van de plek tijdens hun klusdagen. De Koer bouwt ook een gemeenschap rond een aantal basiselementen op hun terrein, zoals een tuin, een oven, een keuken en een atelier, die als commons (gemeenschappelijke middelen) worden beschouwd voor de buurt. Rond de oven worden momenten georganiseerd om brood te bakken.

Op donderdagmiddag wordt er gewerkt in de tuin. De keuken is de plek voor Bourgondische buffetten en Breugheliaanse feestmalen. De nieuwe werkplaats werd feestelijk geopend als gedeeld atelier voor de buurt, kunstenaars en de gebruikers van de Koer. De Koer creëert hier een huiselijke sfeer, en vervult op deze manier de functie van een 'derde ruimte' voor de omgeving; een plek los van de woon- en werkomgeving. In deze laagdrempelige third space faciliteren ze ook leerprocessen.

De Koer is ook een plek van ontwikkeling. Kunstenaars en collectieven worden uitgenodigd om te werken met de context van De Koer zoals de diversiteit in de buurt, de plek en de materialen die er voorhanden zijn of de duurzaamheid als kernwaarde. Ontwikkeling wordt ook breder geïnterpreteerd dan het individuele artistieke parcours.

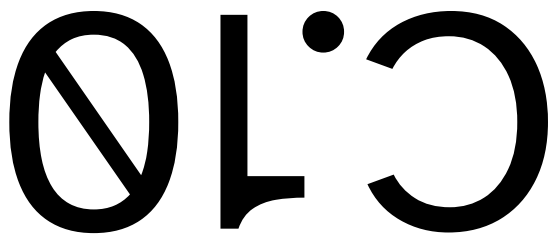
Zo is de keuken ook een informele collectieve leerschool en in het bouwatelier kan je al doende leren. De Koer is er voor en door een grote groep mensen die mee tappen, ontwerpen, programmeren, bouwen, bedenken, verplaatsen, koken, tellen, verzinnen en schrijven. Het maakt van de Koer een broeihaard vol actie, gezelligheid en ontdekking.

"Doorgaans begint en eindigt een dag in De Koer met samen eten en drinken," vertelt Leontien Allemeersch, artistiek coördinator bij De Koer. "Etenstijd is het moment waarop alle aanwezigen op de site samenkomen aan een lange tafel, waar muzikanten naast tuiniers zitten en klussers naast koks."

Aan het publiek geeft de Koer zo de mogelijkheid om kunst te ervaren op een herkenbare, sociaal ingebedde en laagdrempelige manier.

C.10

Digitale dramaturg,
Bozar

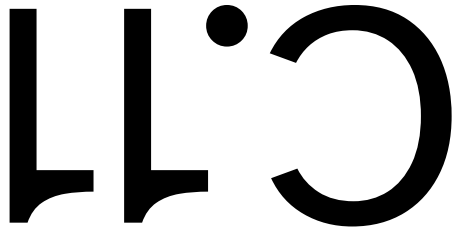
Digitale dramaturg, Bozar

De digitale wereld is deel van het kunstenveld geworden in communicatie en distributie, maar lijkt soms ver verwijderd van het maken, presenteren en werken met publiek. Nochtans valt die technologie al lang niet meer te negeren. Hoe kan je als maker of als huis die mogelijkheden exploreren in diverse aspecten van je praktijk of werking?

Sommige huizen besluiten om het digitale te verweven in alle aspecten van de artistieke werking, van digitale kunst tot het verrijken en vermengen van de fysieke en digitale kunstbeleving. Ze creëren er nieuwe functies voor; geen programmator digitale kunst, maar een persoon met kennis over kunst en technologie, die het gesprek aangaat met de programmatoren over digitale mogelijkheden bij het uitwerken van programma's. In 2023 werd Jafar Hejazi aangeworven als digitale dramaturg van Bozar, een transversale functie tussen en met de disciplines. "At the beginning, it was the intention to develop a digital platform where audiences can come and visit Bozar and where artists can also create their work. A kind of immersive and cross-sectoral platform with visual, cinematic, music, discursive and probably adding some game elements. A platform that is engaging enough for people to visit and enjoy that space. Such platforms are very expensive and there are many questions if people will enjoy content at home when all physical art experience is possible again." Daarom besloot Bozar om met en tussen digitale en fysieke platformen te werken: wat kan een game betekenen voor een tentoonstelling? Kunnen kunstenaars uitgenodigd worden om te werken met virtuele realiteit? En hoe leren publieken navigeren in een programma dat zich digitaal en fysiek afspeelt? Zo zijn er niet alleen Augmented Reality (AR) exposities doorheen het jaar, maar konden bezoekers in februari en maart van 2024 ook de Bozar Arcade ontdekken: een ruimte waar videogames gespeeld kunnen worden om negatieve stigma's te overbruggen, en om te tonen dat via games ook zulke thema's aangekaart kunnen worden. Ter gelegenheid van het Afropolitan Festival 2024 nodigde Bozar bijvoorbeeld beeldende kunstenaar en grafisch ontwerper Laurent Mbaah (ook bekend als Simlo) uit om specifieke artistieke games te selecteren die vanuit een Afrikaans diasporisch perspectief reflecteren over de representatie van Afrikaanse en afrodescendant lichamen, culturen en spiritualiteiten. Laurent Mbaah werkte daarvoor samen met Isabelle Arvers, auteur van 'Decolonizing art and video games'. Die kleine stappen worden genomen door het volledige team. "Het digitale toepassen en geïntegreerd krijgen is echt een gedeelde verantwoordelijkheid. Ikzelf ben de digitale dramaturg die als een van de eerste schakels in de ketting met het medium bezig is; het is mijn taak om een artistieke visie consistent in het digitale te verwerken. Tegelijk zijn ook de artistieke programmator, het marketingteam en het communicatieteam allemaal deel van het proces. Met Bozar hebben we ervoor gekozen om het digitale te verwerken als een uitbreiding op de kunst die we nu al aanbieden."

C.11

Radicaal gezellige setting
voor klassieke muziek,
DAS HAUS

Radicaal gezellige setting voor klassieke muziek, DAS HAUS

Klassieke muziek heeft de reputatie moeilijk en formeel te zijn. Niet iedereen zet makkelijk de stap naar die muzikale wereld. Er zijn echter ook muzikanten of organisaties die de drempel naar deze wereld proberen te verlagen.

In de nasleep van de COVID-epidemie ontstonden heel wat initiatieven die muziek in kleinschalige en intieme sfeer programmeren. Een van die initiatieven is DAS HAUS, een concertreeks in Brussel die deze kleinschaligheid belichaamt. Sergio Roberto Gratteri, bezieler van DAS HAUS, was eerder onder andere actief bij Bozar, waar hij ook al experimenteerde met alternatieve formats. Zo zette hij zijn schouders onder de Bozar Music Opening Night: een clubnacht met in de marge verschillende performances in het hele gebouw. DAS HAUS probeert een omgeving te scheppen waarin iedereen op het gemak kan zijn. “We gaan voor radicale gezelligheid en intimiteit,” legt Sergio Roberto Gratteri uit. “Je kunt iets eten en drinken, er zijn zetels en je mag gerust je schoenen uittrekken – we zijn een soort tegengewicht voor de kille grote zaal.”

Gratteri zag hoe de grote muziekinstellingen moeite hebben om de doelgroep van 20 tot 45 jaar te bereiken. “Ze komen niet vanwege de perceptie dat het te duur en stijf is, of komen na een eerste ervaring niet meer terug door het formele karakter en de aard van het programma.” Dat begrijpt hij goed: zelfs als fanaat verveelt Gratteri zich regelmatig bij klassieke concerten.

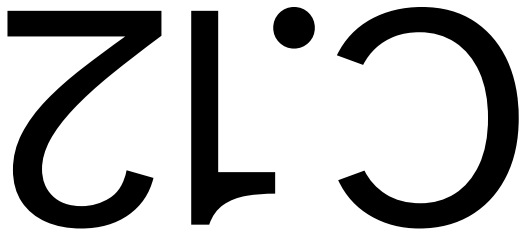
Volgens DAS HAUS ligt de sleutel in intimiteit en nabijheid, bijvoorbeeld in de vorm van evenementen in een kleinschalige setting waar zo’n zestig à honderd mensen samen genieten van (klassieke) muziek in huiselijke sfeer en dit in combinatie met uitdagende en vernieuwende inhoudelijke concepten. Dit maakt klassieke muziek toegankelijker en aantrekkelijker voor het publiek en geeft muzikanten de ruimte om zich vrijer en kwetsbaarder op te stellen.

Niet elk muziekstuk past binnen deze intieme setting, wat betekent dat DAS HAUS voortdurend onderzoekt en experimenteert met vorm en inhoud.

Binnen dat intieme kader gaat DAS HAUS voor een hoogwaardige uitvoering: je mag het jezelf hier comfortabel maken, maar er wordt wel gevraagd om stil te blijven tijdens de voorstelling uit respect voor de muzikanten. “Wie naar een van onze voorstellingen komt is geen publiek, maar gast: we bieden veiligheid en intimiteit aan, zowel voor de artiest als voor het publiek, alsof je thuis bent”, besluit Sergio Roberto Gratteri.

C.12

**Speelse kunst,
Minigolf Beatrijs**

Speelse kunst, Minigolf Beatrijs

Een balletje slaan onder een limonadefontein, of een hole-in-one in het midden van een eettafel. Het kan allemaal in Minigolf Beatrijs, een artistiek minigolfterrein op Linkeroever in Antwerpen. Kunst beleven kan ook speels zijn.

Waar kunst zich vaak afspeelt binnen de muren van een museum of een galerie, zijn er heel wat initiatieven die het artistieke in het dagdagelijkse proberen te leggen om zo dicht bij het publiek te geraken. Een van deze projecten is Minigolf Beatrijs, een minigolf op Linkeroever waar elke baan een kunstwerk is. Je speelt als het ware in een tentoonstelling, het speelveld zijn de kunstwerken.

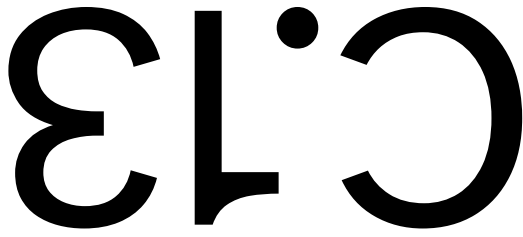
Elke baan werd ontworpen door een beeldend kunstenaar, gaande van een uitvergroot stuk gatenkaas door Gents beeldend kunstenaar Kasper de Vos tot de veel-geluk-baan van Bram Van Meervelde, waarbij je je eigen golfbal tussen honderden andere vastgemaakte ballen moet manoeuvreren.

Deze kunstenaars werden zorgvuldig gekozen door kunstenaar Philip Aguirre y Otegui en curator Liesje Vandenbroeck. Op Minigolf Beatrijs worden ook culturele evenementen georganiseerd, van comedy performances tot muzikale optredens. Kunst vormt dus een integraal deel van het terrein.

Minigolf Beatrijs is sinds 2021 een project van Karen Van Peel en Ilse Moors en wordt gesubsidieerd door de Vlaamse gemeenschap en District Antwerpen.

C.13

Relaxed performance: Permit, oh
permit my soul to rebel van cir-
cusgezelschap Side-Show

Relaxed performance: Permit, oh permit my soul to rebel van circusgezelschap Side-Show

De gevestigde en verwachte gedragingen en normen die bezoekers doorgaans volgen bij concert- en theaterbezoeken – zoals stilte, niet bewegen en in het donker zitten tijdens de voorstelling – kunnen drempels vormen voor bezoekers die deze codes niet kennen, of neurodivers zijn. Een van deze manieren zijn zogenaamde relaxed performances. Hierbij blijft de voorstelling ongewijzigd of lichtjes aangepast, maar gaan de lichten niet uit, mag er gepraat worden en mag je binnen en buiten lopen wanneer je dat wil. Permit, oh permit my soul to rebel van circusgezelschap Side-Show is zo'n voorbeeld.

Permit, oh permit my soul to rebel is de circusvoorstelling van gezelschap Side-Show, naar een concept van Aline Breucker en Quintijn Ketels.

Het duo wilde een prikkelarme voorstelling maken, grotendeels vanwege hun persoonlijke geschiedenis: hun zoontje heeft een complexe vorm van Gilles de la Tourette. Daardoor is het voor hen onmogelijk klassieke voorstellingen bij te wonen. Breucker en Ketels hebben de voorstelling gemaakt in samenwerking met mensen die moeilijk of niet de zalen (kunnen) bereiken; mensen met een fysieke handicap of die neurodivers zijn. Zo kon er gericht nagedacht worden over wat dit publiek nodig heeft om van de voorstellingen te kunnen genieten. Wat maakt Permit, oh permit my soul to rebel – het derde deel in een trilogie van Side-Show over verbeelding – nu een relaxed performance? Eerst en vooral de kleinschaligheid: het publiek bestaat uit maximaal tachtig personen. Elke toeschouwer wordt individueel begeleid naar hun zitplaatsen, die ze zelf mogen kiezen zodat ze hun afstand tot de performers kunnen bepalen. Er wordt ook afgestapt van het klassieke gegeven van een black box: de lichten in de zaal blijven aan en de buitendeuren blijven open. Zo kan het publiek zich, indien nodig, vlot verplaatsen.

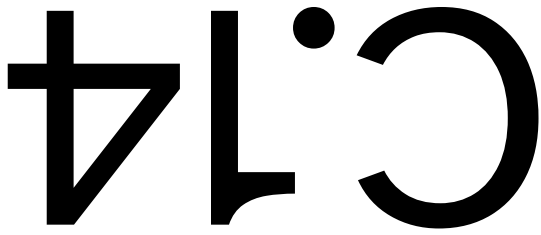
Bovendien worden prikkels zo veel mogelijk vermeden. Iedereen krijgt voor de voorstelling een storyboard, waarop het verloop van de voorstelling al kan worden bekeken. Artiesten kondigen aan wat ze zullen doen, voordat ze dit daadwerkelijk uitvoeren. Plotse stimuli zoals luid lawaai en lichtflitsen zijn afwezig; in plaats daarvan opteert het stuk voor een trance-like performance, waarbij het alledaagse een spectaculair karakter krijgt.

Verschillende huizen en gezelschappen zijn volop aan het onderzoeken of deze alternatieve manier van presenteren ook drempelverlagend kan werken voor andere doelgroepen dan neurodiverse deelnemers. Permit, oh permit my soul to rebel werd in elk geval erg gesmaakt en belandde onder meer in de selectie van het TheaterFestival 2024.

Permit, oh permit my soul to rebel is gecoproduceerd door VIERNULVIJF, Cirklabo, 30CC, Circuswerkplaats Dommelhof en Miramiro. De première vond plaats in mei 2023 en de voorstellingen liepen nog tot maart 2025.

C.14

Tentoonstelling zonder
einddatum, Kunsthal Gent

Tentoonstelling zonder einddatum, Kunsthal Gent

Kunst beleven in grote huizen is vaak een formeel gebeuren. Deze klassieke benadering in de 'white cube' is niet voor iedereen weggelegd. Veel culturele spelers gaan dan ook op zoek naar andere manieren om kunst bij een publiek te brengen.

Kunsthal Gent, gevestigd in het Caermersklooster, experimenteert met nieuwe manieren van omgaan met kunstenaars, kunstwerken en publiek in hun 'Endless Exhibition'.

Endless Exhibition is gebaseerd op een curatorieel manifest van Prem Krishnamurthy tegen de vluchtige aandachtsspanne voor kunst en tegen de snelheid waarmee tentoonstellingen komen en gaan. Het principe is dat elk nieuw werk blijft staan. Curatoren en kunstenaars worden uitgenodigd om een nieuw werk toe te voegen aan de kunstwerken die reeds deel uitmaken van de tentoonstelling zonder einddatum. Elke kunstenaar die een nieuw werk toevoegt, verhoudt zich tot de kunstwerken die eerder gecreëerd werden, en die toevoeging wijzigt tevens hun onderlinge relaties. Bezoekers komen de nieuwe kunstwerken bekijken en (her)ontdekken de kunstwerken die er al staan. Ze worden uitgenodigd om ze te herlezen in hun nieuwe context.

In Krishnamurthy's eigen woorden uit een notitie van 1999: "[Principe] 5: terugkeer van het project — het project zou nooit klaar moeten zijn — het zou altijd moeten uitnodigen tot toevoegingen, heroverwegingen, opnieuw contextualiseren." De grote variëteit zorgt er echter ook voor dat de Endless Exhibition veeleisend kan zijn voor het publiek. Valentijn Goethals, werkzaam bij Kunsthal Gent, vertelt: "Vandaag kom je binnen in een plek waar pakweg 16 tentoonstellingen lopen. We hebben dat zien groeien: van een enkele zaaltekst naar uiteindelijk een tafel vol zaalteksten. En dan zie je bijvoorbeeld dat mensen met een tekst naar het foute werk staan te kijken. Het is met andere woorden een systeem dat oplossingen biedt, maar ook voor verwarring zorgt. Je stapt niet binnen in een tentoonstelling, maar in een complexe minisamenleving." Kunsthal Gent zag dit ook in en besloot af te stappen van het gebruik van zaalteksten; wie meer info wil kan QR-codes scannen die met de website gelinkt zijn, maar dit is absoluut geen noodzaak.

"Het is ook maar door die fricties en verwarring dat het project echt tot leven komt," aldus Valentijn. "Er ontstaat daar veel schoonheid, maar tegelijkertijd maakt de complexiteit van het programma dat Kunsthal best veeleisend is ten opzichte van het publiek. Maar je kan ook gewoon zeggen 'Ik laat het gewoon over mij komen.' Van wie het werk is doet er dan misschien minder toe: het is wel werk en het communiceert. En samen vertellen de werken ook het verhaal van een groeiende organisatie en een gebouw in verandering."

Endless Exhibition veroorzaakt niet alleen frictie bij het publiek maar ook bij kunstenaars. Als artiest wordt jouw werk namelijk een deel van een groter verhaal, en zit het in een continu spel van interpretatie met de andere en nieuwe werken. Kunsthal stelt hiermee vragen bij de autonomie van elk kunstwerk: kunstwerken gaan onderling relaties aan die leiden tot nieuwe betekenissen, die elke toeschouwer bij elk bezoek opnieuw activeert.

Door hun zoektocht naar een duurzame en respectvolle manier om kunst te maken en te presenteren botst Kunsthal Gent tegen vragen en moeilijkheden. Door te doen en uit fouten te leren maken ze vordering.

C.15

Voorstelling mee vormgegeven
door publiek, Camping Sunset

ω

Voorstelling mee vormgegeven door publiek, Camping Sunset

∞

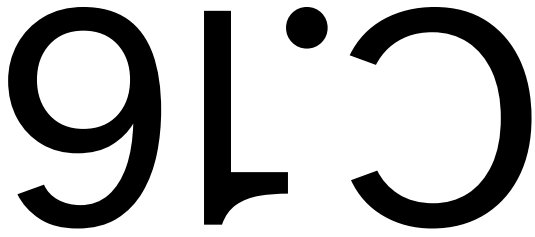
Het creatieve proces dat voorafgaat aan een voorstelling is vaak onbekend terrein voor het publiek. Sommige makers en organisaties geven het publiek toch graag een kijkje achter het gordijn. Theatergezelschap Camping Sunset doet dat door kort te repeteren en langer te spelen in het format van een try-out. Zo krijgt een voorstelling vorm door de interactie met het publiek.

Leren spelen door te spelen: dat is het motto van Camping Sunset, een Gents theatercollectief dat in 2018 werd opgericht door een groep (afstuderende) studenten KASK & Conservatorium. Hun visie is zowel radicaal als simpel: weinig repeteren, zodat er meer tijd en ruimte is voor voorstellingen. Eens per jaar kiest een groep een boek of film om mee aan de slag te gaan. Gedurende een of twee weken wordt er geschreven, herwerkt en geoefend, waarna er drie weken intensief gespeeld wordt.

De voorstelling is nog onafgewerkt wanneer ze wordt opgevoerd, maar wordt mede vormgegeven door het publiek: hun reacties beïnvloeden hoe het stuk gespeeld wordt en evolueert. Camping Sunset speelt (bijna) nooit voor een zaal: ze spelen hun voorstellingen op interessante locaties, binnen of buiten, waar ze voor vier of vijf weken neerstrijken. Op elke speellocatie voorzien ze ook een barretje of een kampvuur om na te praten. Zo proberen ze de directe band met het publiek te bevorderen. Het initiatief leert niet alleen veel aan de kersverse acteurs van het collectief, maar ook aan haar publiek.

C.16

Kwetsbaarheid en falen
als toegang tot kunst,
Ne Mosquito Pas

Kwetsbaarheid en falen als toegang tot kunst, Ne Mosquito Pas

Ne Mosquito Pas heeft in vijf jaar tijd een eigenzinnige en subversieve ruimte gecreëerd waarin falen niet wordt vermeden, maar omarmd. Wat begon als een speelse, vrijblijvende ontmoeting in een huiskamer, groeide uit tot een reizend experiment dat de dynamiek tussen kunstenaars, publiek en instituties bevraagt.

Ne Mosquito Pas is een concept van Simon Van Schuylenbergh, Nathan Ooms en Anna Franziska Jäger. Het zijn avonden waarop ze podiumkunstenaars uitnodigen om aan de slag te gaan met hun gefaalde en ongebruikte ideeën, zoals onuitgewerkte voorstellen uit notitieboekjes, scènes die nooit het podium hebben gehaald of bijzondere fascinaties waarmee ze tot nu toe niks konden doen in de context van een voorstelling. Deze 'slechte' ideeën die normaal gesproken nooit de repetitieruimte zouden verlaten, worden omarmd in korte solo-optredens. Toeschouwers krijgen zo een (vaak komische) blik achter de schermen.

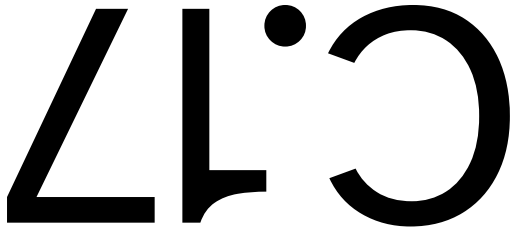
Ne Mosquito Pas is een reactie op ons constante streven naar succes. "We leven en produceren in een neoliberaal systeem waarin competitie de sociale norm, en individueel succes de drijfveer is," legt Simon Van Schuylenbergh uit. "Dan is falen als attitude voor creatie natuurlijk een manier om die focus op succes te bevragen. Ne Mosquito Pas is een uitnodiging om met meer zorg naar elkaar te kijken."

Het concept van Ne Mosquito Pas maakt een directe en kwetsbare interactie met het publiek mogelijk. Het is een manier voor kunstenaars om in contact te komen met hun publiek, los van instituties. Daarnaast willen ze ook een platform bieden voor de frustraties bij afwijzing in de sector. Door het falen van een artistiek te ensceneren, stellen ze zich kwetsbaar op. In 2023, na vijf jaar en vier seizoenen, sloot Ne Mosquito Pas af met een marathon van meer dan vijftig solo's in het Brusselse Decoratelier.

Door falen te laten zien aan een publiek, geef je inzicht achter de schermen: rond discriminatie en andere onderbelichte kwesties, maar ook rond de economische realiteit van de kunstensector.

C.17

Radicaal van onderuit,
Toestand

Radicaal van onderuit, Toestand

Radicale participatie is voor de Brusselse vzw Toestand de basis van hun werking. Wat betekent radicaliteit voor hen en wat betekent cultuur als je als instelling (bijna) alles uit handen geeft?

Toestand is een Brusselse vereniging die al ongeveer tien jaar leegstaande panden en locaties openstelt voor gemeenschapsgerichte organisaties en kunstenaars. De bedoeling is om laagdrempelige en inclusieve initiatieven een plek te geven om zichzelf te ontwikkelen. Toestand zelf biedt volledige vrijheid aan hun partners. “We zoeken ook geen specifieke verhouding tussen sociaal en artistiek werk,” legt coördinator Bie Vancraeynest uit, “maar we focussen enkel op de gemeenschap. Een plek is geslaagd als het iets kan doen voor de buurt.”

Mensen volledig vrij laten in wat ze doen op een locatie is niet vanzelfsprekend en kan gepaard gaan met frictie. “We hanteren daarom een zeer intensieve aanwezigheidspolitiek. We zijn zo vaak mogelijk aanwezig op onze plekken, en kunnen zo conflicten en spanningen anticiperen”, geeft Vancraeynest aan.

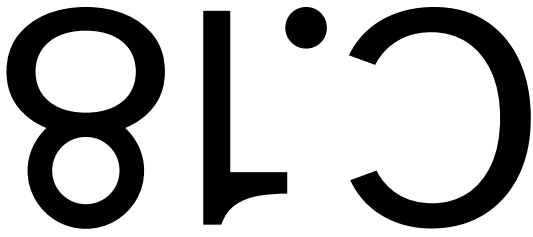
Hoewel Toestand volledig inzet op radicale participatie, staat dit niet gelijk aan horizontaliteit. Het is nog steeds Toestand die het roer in handen houdt van de eigen plekken, ten dienste van het publiek en alle partners, maar vooral ten dienste van het volledige project en de missie van de organisatie zelf.

Hoe wordt er dan beslist welke projecten wel of niet een plek krijgen? “Dat staat niet vast,” legt Vancraeynest uit. “We kijken individueel naar elk geval, omdat we maatwerk willen bieden op basis van elke deelnemer en ieder project. Iedereen vertrekt inherent van een ongelijk startpunt. Het is onmogelijk om een ‘one size fits all’-beleid te voeren wanneer de mensen met wie we samenwerken zo divers zijn. We wijzen vaak voorstellen af, omdat de organisatoren ook nog op andere plekken terecht kunnen; heel wat mensen hebben dit privilege niet, maar ook zij verdienen een plek.”

Toestand werkt niet volgens een rigide methodiek, maar heeft wel een gemeenschappelijk referentiekader. “We houden ons aan een attitude van slogans en handelingsprincipes waarvan kan worden afgeweken, maar die wel harde grenzen trekt tegenover (onder andere) grensoverschrijdend en haatdragend gedrag. Een van de moeilijkste en belangrijkste lessen die we de voorbije jaren geleerd hebben, is dat je gedrag moet durven uitsluiten. Een inclusieve plek werkt alleen als ze ook exclusief durft te zijn”, concludeert Van Craeynest.

C.18

Programmeren in
partnerschap, De Roma

Programmeren in partnerschap, De Roma

In het Antwerpse Borgerhout is aan de Turnhoutsebaan De Roma te vinden, een oude cinema die na twintig jaar leegstand is omgetoverd tot een ware volksschouwburg. Als culturele speler in een hyperdiverse buurt, programmeert het geëngageerde muziek, film, literatuur en theater. Dit doet het in eigen projecten, in partnerschap met lokale organisaties of in samenwerking met grotere huizen en individuen.

De Roma vraagt zich continu af wie ze bereiken – en vooral wie niet. Hun maatschappijkritisch luik trekt een divers publiek, maar veel mensen blijven alsnog weg. “Als huis zit je altijd in een eigen bubbel: een vast publiek dat steeds terugkomt, en een ander dat de zalen nooit bereikt – zelfs als je heel open opstelt”, zegt Nassira Llouh van De Roma. Veel instellingen willen uit die bubbel breken en nieuw publiek aantrekken. Toch is het belangrijk om enkele kritische vragen te stellen.

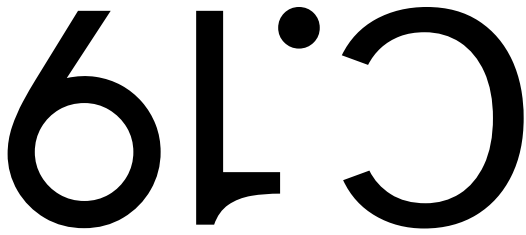
“Wie zit er nu in jouw bubbel? Waarom wil je daarbuiten treden, en welke groepen wil je bereiken? Het mag niet de bedoeling zijn om eenmalig een nieuw publiek binnen te halen en jezelf dan een schouderklopje te geven omdat je ‘gediversifieerd’ hebt. Relaties aangaan met nieuwe groepen vraagt om het opbouwen van vertrouwen. Wij proberen een platform te delen met gemeenschappen, zonder machtsverhoudingen te creëren tussen De Roma en onze partners. Zulke relaties werken in twee richtingen: wij financieren, en zij brengen de input die wij nodig hebben.”

Als je samen met een groep programmeert, is het belangrijk om vooraf met hen in gesprek te gaan: wat hebben ze nodig, en wat willen ze binnen jouw huis zien gebeuren? Zo boekte De Roma een Riffijnse band nadat de Marokkaanse gemeenschap in Borgerhout vaak de vraag stelde om iets rond de Rifstreek van Marokko te organiseren. Toch blijven er, ook als de vraag uit de gemeenschap zelf komt, drempels voor sommige leden om het optreden bij te wonen.

Taal speelt daarbij een grote rol: veel voorstellingen zijn in het Nederlands en ook de communicatie van het huis verloopt uitsluitend in die taal. Voor wie minder vertrouwd is met het Nederlands vormt dat een belangrijke drempel. Daarom is het cruciaal om als huis bewust te zijn van mogelijke obstakels die bepaalde groepen ervaren bij een bezoek aan je zalen. De beste manier om die te herkennen? Door het gesprek aan te gaan met de gemeenschap: vóór, tijdens en na de activiteit. Samen programmeren is in die zin altijd een wederzijdse verrijking.

C.19

Drempels wegwerken,
Battersea Arts Centre
London

Drempels wegwerken, Battersea Arts Centre London

Langs de Londense Thames ligt Battersea, een groot district in het zuidwesten van de wereldstad. Het district heeft hun eigen theatergebouw, het Battersea Arts Centre (BAC), dat zich sinds 2020 profileert als een relaxed venue. Sindsdien zijn bijna al hun voorstellingen ook 'relaxed' geworden.

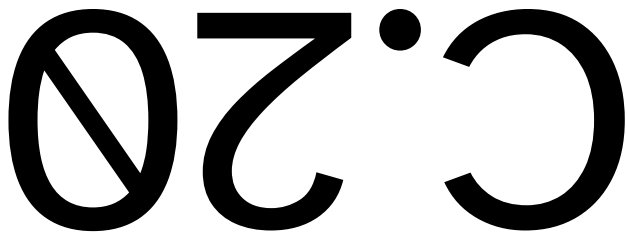
Met de wissel van artistiek directeur van het Battersea Arts Centre in 2019, kwamen er veel vragen naar de oppervlakte: wat doet het huis goed? Wat kan het beter doen? Een van de grootste uitdagingen waarmee het huis worstelde was inclusie. De visie benadrukte dat iedereen welkom was, maar in de praktijk was dat niet helemaal waar. Er waren nog steeds veel drempels voor mensen met een beperking of neurodivergente personen. Het BAC besloot om samen te werken met Jess Thom, een maker met het syndroom van Gilles de la Tourette die al jarenlang strijdt voor mensen met Tourette. Zelf werd ze vaak afgezonderd uit het publiek of zelfs uit de zaal gezet bij voorstellingen omdat ze door haar tics andere mensen zou storen.

Het huis besloot radicaal in te zetten op relaxed performances. Deze voorstellingen waren vooral bedoeld voor neurodivergente personen, maar bleken al snel wenselijk te zijn voor een groter publiek. Bij een relaxed performance worden de lichten niet volledig gedimd, mag het publiek vrij de zaal binnen en buiten lopen, kunnen mensen praten en mogen ze reageren op de voorstelling. Het publiek krijgt ook vooraf duidelijke en verstaanbare informatie aangereikt over de voorstellingen, in de gebouwen en op de website. BAC probeert de stijve cultuur die vaak nog aanwezig is in grote huizen te vermijden. "Doordat we volledig inzetten op toegankelijkheid kan iedereen van een gelijkwaardige ervaring genieten", stelt het Britse cultuurhuis.

Het Battersea Arts Centre wil barrières niet alleen wegwerken, maar ook nieuwe barrières vermijden. Het doet dit om een gelijkwaardige ervaring te garanderen voor alle bezoekers.

C.20

**Livestream,
Cultuurconnect**

Livestream, Cultuurconnect

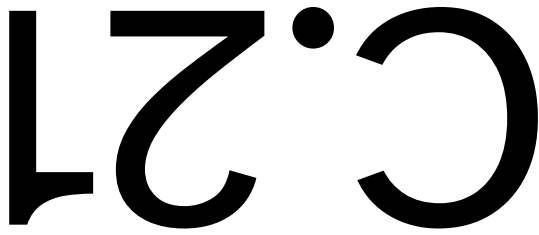
Heel wat mensen geraken niet tot cultuurhuizen. Mensen in woonzorgcentra en ziekenhuizen bijvoorbeeld, of mensen met een fysieke of mentale beperking ervaren veel drempels bij het culturele aanbod, onder andere door hun beperkte mobiliteit. Livestreaming kan het deze mensen mogelijk maken om toch kunst te zien.

Een van de organisaties die livestreaming beschikbaar stelt in het culturele veld is Cultuurconnect, een vzw die digitale diensten aan bibliotheken en cultuurhuizen aanbiedt. Livestreams van voorstellingen worden gefilmd in de huizen waar die zich afspelen en Cultuurconnect zorgt voor de nodige apparatuur. Er zijn echter niet genoeg middelen om elke voorstelling in Vlaanderen te filmen en uit te zenden. Als oplossing voor dit probleem besloot de vzw om het publiek te betrekken. Cultuurconnect vraagt aan cultuurhuizen om een eerste selectie te maken: de voorstellingen mogen niet te lang duren, hebben bij voorkeur plaats in de namiddag en moeten een frontale setting op het podium hebben. Hierna is het aan het publiek. Cultuurpartners stellen het aanbod voor aan zorgcentra in hun buurt en tekenen in voor een of meerdere streams. Wanneer een voorstelling minstens zeventien geïnteresseerde partijen heeft, contacteert Cultuurconnect het huis waar die voorstelling aan verbonden is om verdere stappen te regelen.

Vervolgens worden enkele voorbereidende gesprekken en een test georganiseerd. Hierna kan de livestream van start gaan, waarbij het huis een korte inleiding geeft en iedereen kan genieten van kunst die dichtbij en bereikbaar is. Ook mensen die niet tot in de huizen komen zijn deel van je publiek.

C.21

Samenwerken rond
communicatie, Kinderstreken

Samenwerken rond communicatie, Kinderstreken

Het navigeren van verschillende programma's kan overweldigend zijn, zeker als je niet echt thuis bent in de culturele wereld. Om programma's die voor eenzelfde publiek bedoeld zijn te centraliseren hebben acht huizen uit het Pajottenland een eigen platform opgericht.

Acht huizen uit de cultuurregio Pajottenland-Zennevallei hebben samen Kinderstreken gelanceerd, een overkoepelend initiatief dat alle culturele activiteiten voor kinderen en jongeren uit de streek verzamelt. Zo bereiken ze makkelijker meer mensen, en omgekeerd. Het gecentraliseerde platform zorgt ervoor dat het doorploegen van websites van meerdere huizen niet meer nodig is. Ook voorstellingen die in samenwerking tussen verschillende huizen ontstaan zijn gemakkelijker te vinden.

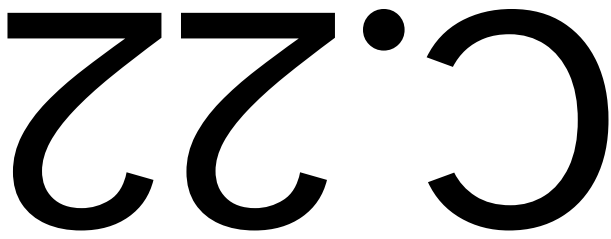
In een halfjaarlijkse folder en op een permanente website kan iedereen uit de streek het volledige jongeren- en kinderaanbod vinden, ook wie in kleine gemeenten woont zonder cultuurhuizen. Communicatie is zo niet alleen eenvoudiger voor het publiek, maar ook voor de huizen zelf.

Ook de ticketing is gecentraliseerd. Als mensen dan besluiten om tickets te kopen voor een voorstelling worden ze niet meer van de ene naar de andere website meegesleurd. Eén platform, één ticketservice: dat is helder. Kinderstreken stimuleert organisaties om af te stemmen en samen te werken.

Zo biedt het extra aandacht aan omkadering bij activiteiten. Hiermee wordt het publiek gestimuleerd tot actieve cultuurbeleving.

C.22

Ethische kwesties rond
gebruik digitale media,
Kasper Jordaeus

Ethische kwesties rond gebruik digitale media, Kasper Jordaens

Digitale media bieden kansen om nieuwe en bestaande publieken te bereiken, maar ze brengen ook uitdagingen met zich mee voor artiesten en organisaties.

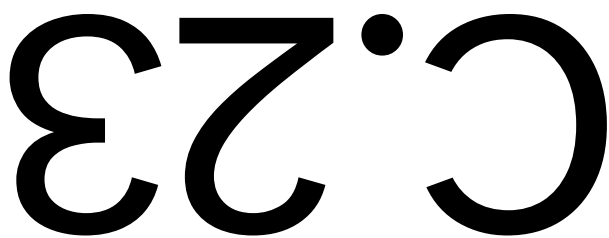
Cultuur en digitalisering raken steeds meer met elkaar verweven. Digitale media zijn echter geen neutrale instrumenten. De vraag is dan ook of je ze kunt negeren, en of een ethisch gebruik ervan mogelijk is. Over deze kwesties buigt digitaal kunstenaar en internetdeskundige Kasper Jordaens zich. Jordaens' artistieke praktijk is geworteld in de hackercultuur, die technologie probeert te begrijpen om deze los te maken van het oorspronkelijke gebruik en nieuwe toepassingen te stimuleren. Hacken betekent het verstoren van de status quo en het uitdagen van kunstmatige grenzen aan technologie, opgelegd door commerciële of politieke actoren. Het zogenaamde 'hacktivisme' bevraagt hoe de samenleving (nieuwe) technologieën omarmt en gebruikt. Jordaens bekritiseert niet sociale media en technologie zelf, maar wel het feit dat ze in handen zijn van enkele digitale grootmachten. Meta, het moederbedrijf van Instagram en Facebook, en Spotify domineren hun respectievelijke markten. "Alle data die via deze platforms worden verzameld, worden geanalyseerd door algoritmes. Je moet veel geld investeren om daaraan te ontsnappen. Bovendien kun je niet echt ontsnappen: je kunt je bereik vergroten, maar je hebt geen controle over wie wat te zien krijgt en hoe. De macht ligt volledig bij de grote platformen. Deze bedrijven halen niet alleen enorm veel persoonlijke en artistieke informatie uit hun data, maar kunnen deze ook doorverkopen. Het is ethisch problematisch dat zoveel gegevens over zoveel mensen in één databank samenkomen." Bovendien ben je bij deze platformen volledig afhankelijk van algoritmes om je publiek te bereiken. De mogelijkheid om zelf te bepalen wie je bereikt en in welke context, verdwijnt. Daar komt nog eens het winstbejag van deze bedrijven bij. "Op grote digitale platformen word je steeds getoond in een context waar je zelf geen controle over hebt", vat Jordaens het samen. De alomtegenwoordigheid van bepaalde media heeft een directe impact op de leefbaarheid van de sector, stipt Jordaens aan. "Spotify wringt artiesten uit. De vergoedingen per stream worden steeds lager, en bij minder dan duizend streams krijg je helemaal niets. Daarnaast moet je zelfs een registratiepremie betalen om je muziek op het platform te krijgen. Alleen als je een groot volume aan muziek produceert, wordt Spotify interessant. In zo'n systeem maken kleinere artiesten nauwelijks nog kans." Als reactie ontstaan er tegenbewegingen, zoals Mastodon. Dit onafhankelijke, open source sociale mediaplatform werkt met een gedecentraliseerd systeem: elke server binnen het platform functioneert los van de andere servers. Hierdoor wordt het eigenaarschap door één bedrijf vermeden. Bovendien bevat Mastodon geen advertenties en wil het niet 'koopbaar' worden.

C.23

Inspiraak-denktank

‘I have a dream’,

Zinnema

Inspraak-denktank 'I have a dream', Zinnema

In 2017 richtte het Brusselse open talentenhuis Zinnema de denktank 'I Have a Dream' op. Dit initiatief ontstond vanuit de noodzaak om de invloed van een kleine, geprivilegieerde groep beslissers ter discussie te stellen. Het groeide uit tot een immer leerrijk experiment.

Zinnema ondersteunt, promoot en ontwikkelt projecten van vrijetijdskunstenaars, die als hobby of uit noodzaak uiting geven aan hun verbeelding, uit en rond Brussel. Zinnema programmeert doorgaans bottom-up, op basis van aanvragen uit de lokale gemeenschap. Soms gebeurde de selectie participatief, waarbij ook externen betrokken werden bij het proces.

Uit de voorstellen en aanvragen kwam een gedeelde behoefte naar voren: een gesprek in gang zetten over eerlijke selectiecriteria en de rol van een kleine, machtige groep die beslissingen neemt met brede impact. Daarnaast was er een sterke wens om te werken rond Black History, koloniale ervaringen en dekolonisatie in de kunsten.

Het team van Zinnema erkende dat deze thema's niet uitsluitend door een wit team en instituut konden worden aangepakt. Hierop werd een denktank samengesteld, bestaande uit mensen van Afrikaanse (of Afro-Europese) afkomst. Deze externe denktank adviseert Zinnema over Afrikaanse geschiedenis en dekolonisatie. De groep bekijkt de thematische insteek van het seizoen en gaat in dialoog met het team over inhoud, selectie en communicatie.

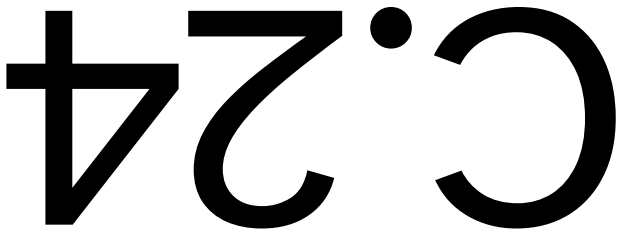
Na een eerste periode nam Audrey Leboutte de leiding over de denktank. Zij maakte aanvankelijk deel uit van de groep en ging later bij Zinnema aan de slag als artistiek coördinator. Ze legt uit waarmee ze instemde om aan de denktank deel te nemen: "Zinnema was vanaf het begin transparant over hun budgettering. Die transparantie is een belangrijk aspect van de methodologie." De groep kreeg catering en maakte een studiereis naar Londen, maar ontving geen verdere vergoeding, wat voor de deelnemers een uitdaging was.

Dit werd een belangrijk leerpunt binnen het project. Er vonden ook confronterende gesprekken plaats met het team, dat workshops volgde en zich actief verdiepte in de thematiek. "Gelukkig waren er groepsleden die zich bewust waren van de machtsdynamiek", legt Leboutte uit. "Het was niet eenvoudig om te bepalen hoe ver de beslissingsbevoegdheid van de denktank reikte. Hoe ver kun je gaan in het programmeren van bepaalde onderwerpen, en hoe blijft dit in lijn met het bestaande programma?"

Voor de kunstenaars die zich sinds het bestaan van de denkgroep aanmelden, is het geruststellend om te weten dat er een denktank is die zich toespitst op deze thematieken, en dat hun project dus gedragen wordt door een bredere groep.

C.24

Participatief programmeren,
De Curatoren,
30CC

Participatief programmeren, De Curatoren, 30CC

Een publiek aantrekken dat anders moeilijk de weg naar je zaal vindt, nieuwe perspectieven binnenbrengen in je organisatie of een brug slaan tussen publiek en cultuurhuis: er zijn talloze redenen waarom steeds meer organisaties kiezen voor participatieve programmering. Maar hoe doe je dit op een duurzame manier? Het Leuvense 30CC toont hoe het kan.

In 2018 initieerde het Leuvense cultuurhuis 30CC het Curatorenprogramma om een frisse blik op de werking te krijgen. Ze wilden ontdekken of het betrekken van bewoners bij de programmatie hierin een rol kon spelen. 30CC gaf studenten van de KU Leuven de opdracht om samen met bezoekers van Leuvense buurtcentra een programma samen te stellen. Tien enthousiaste mensen waren bereid om deel te nemen. Ze kregen een rondleiding in de Schouwburg en volgden workshops waarin ze criteria bepaalden voor de programmering (niet te ingewikkeld, niet saai, nostalgisch, grappig, ...) en richtten zich ook op de ervaring van het publiek (je veilig en welkom voelen, een gevoel van samenhang, theater dat je doet reizen). Met deze inzichten selecteerden de deelnemers artiesten en voorstellingen.

Na een jaar van testen, verfijnen en documenteren besloot 30CC het project voort te zetten. Met steun van het Cera Impulsfonds kregen kwetsbare jongeren en ouderen inspraak in wat er op de Leuvense podia te zien zou zijn. Hun bijdrage had niet alleen invloed op de programmatie, maar ook op de interne werking van het cultuurhuis en de samenwerking met partners.

Drie jaar later groeide de vraag, zowel vanuit partnerorganisaties als curatoren, om het project niet te laten eindigen en het om te vormen tot een structurele manier van samenwerken. Om dit beter te kunnen uitvoeren werden de trajecten 'jongeren' en 'ouderen' uitgebreid tot vier deelprogramma's die een eigen planning, insteek en dynamiek hebben: jonge nieuwkomers in het land, leerlingen van de middelbare scholen uit de buurt, studenten aan de KU Leuven en UCLL, en ouderen die op vrijwillige basis meewerken. Ondertussen werd een vijfde pijler toegevoegd, geënt op klassieke muziek.

De partners waarmee ze samenwerken verschillen van groep tot groep. Zo kan elk deelprogramma sterk focussen op wat zij exact nodig hebben in het culturele veld van de stad Leuven. Deze vijfdeling is echter niet het einde van het traject van het Curatorenprogramma: in de toekomst wil 30CC oversteken maken tussen beide om te onderzoeken hoe die elkaar positief kunnen beïnvloeden. Wat begon als een project is uitgegroeid tot een manier van samenleven in een culturele democratie.

C.25

Artistieke inhouden bemiddelen,
artistieke vrijheid en
publieksverbreding, hetpaleis

C.25

Artistieke inhouden bemiddelen, artistieke vrijheid en publieksverbreding, hetpaleis

Wanneer er controverse ontstaat over kunst wordt er meestal bemiddeld. Is het ook een optie om de inhoud aan te passen in overleg met de kunstenaar, of komt de artistieke vrijheid dan in het gedrang?

Artistieke vrijheid is een breed concept: wat een verregerende vorm van expressie is voor de ene, is een standaard omtrent kunst voor een ander. Wanneer je als maker langs verschillende instellingen passeert, kan er onverwachts wrijving ontstaan tussen je werk en het publiek.

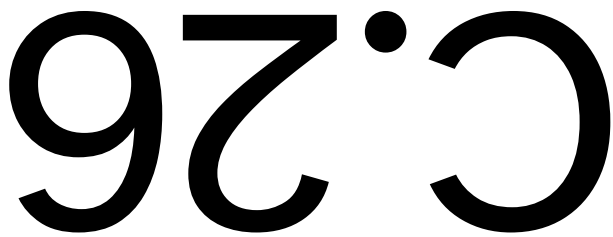
Het is vaak moeilijk om in te schatten wat als choquerend ervaren kan worden, en de afweging maken om bepaalde stukken van een werk aan te passen aan een publiek kan vrij snel het idee van artistieke vrijheid aantasten. In het Antwerpse hetpaleis, waar podiumkunsten worden gepresenteerd voor een jong publiek, zijn zo'n onverwachts schurende waardekers geen nieuwigheid. Bij kinderen en jongerentheater is het niet makkelijk om in te schatten wat wel en niet goed ontvangen zal worden.

Zo was er in het verleden een voorstelling waarin een homoseksuele kus gedeeld werd door twee acteurs; een groep kinderen die in het kader van een schoolvoorstelling waren gekomen, zetten de boel meteen op stelten. Toen de ouders van deze kinderen hetpaleis nadien contacteerden, was het een kwestie van bemiddelen. "Wanneer je moet uitleggen waarom een bepaalde scène in een stuk zit, zit je vaak tussen twee vuren," licht Hussein Mahdi van hetpaleis toe. "Ouders willen gerustgesteld worden, en makers willen in hun artistieke vrijheid gerespecteerd worden. De uitleg die je aan boze ouders geeft, is niet je eigen mening maar een bemiddeling. Je zou kunnen zeggen dat kunst de vrijheid heeft om alles te doen, punt uit. Dan ga je die kinderen of misschien zelfs de hele school niet meer terugzien. Het blijft belangrijk om je doelgroep goed te begrijpen, ook al gaat dit soms in tegen je eigen gedachtegoed."

Na een voorstelling kan je artiest en publiek natuurlijk proberen samen te brengen in een gesprek, maar dat is niet altijd mogelijk. Het blijft een uitdaging voor makers om hun voorstellingen aan te passen, of om te experimenteren met vorm zodat de gesprekken nadien niet meer nodig zijn.

C.26

Het huis als ontmoetingsruimte,
De Warande en
Bibliotheek Permeke

Het huis als ontmoetingsruimte, De Warande en Bibliotheek Permeke

Een huis is tegenwoordig vaak meer dan een plek voor het maken en beleven van kunst; het is ook een sociaal netwerk en een plaats waar mensen samenkomen. De deuren openen en je huis openstellen voor een publiek met verschillende noden kan soms spanningen veroorzaken tussen verschillende bezoekersgroepen. De Warande en de Bibliotheek Permeke lichten toe hoe ze hiermee zijn omgegaan.

- Hoe De Warande openheid en veiligheid combineert

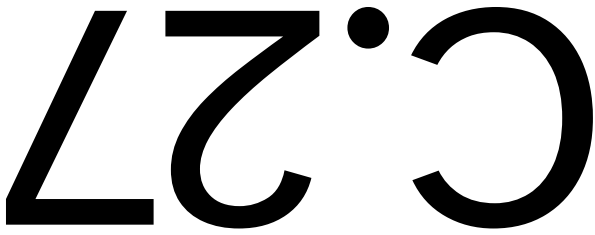
De Warande is een ontmoetingsplaats voor veel mensen in de stad, met een programma vol aandacht voor kinderen en jongeren. Hun inkomhal, die overdag en 's avonds open is, is ingericht om samenkomst te faciliteren. Ook jongeren spreken er graag af, komen er studeren of komen er gewoon opwarmen in de winter. In het voorjaar van 2024 hing een kleine groep rond in de ruimtes die niet voor het publiek bedoeld zijn: de benedenverdieping waar de parking, vergaderzalen en toiletten zijn gelegen. Daar zorgden ze voor serieuze overlast: ze vielen bezoekers, artiesten en personeel lastig, bespotten muren met graffiti en er waren zelfs verschillende vechtpartijen. De Warande greep in omdat bezoekers en medewerkers zich onveilig voelden. Er werd eerst gewerkt met jeugd- en preventiediensten maar dat had weinig effect. De Warande besloot dan om hun interne reglement aan te passen: het gebouw werd opgedeeld in zones met toegankelijke en niet-toegankelijke ruimtes voor het publiek. Dit werd duidelijk aangegeven met signalisatie. Op basis van dit reglement kon de politie bij overlast ook ingrijpen, en in geval van het negeren van verwittigingen ook plaatsverboden opleggen. Natuurlijk is het betrekken van de politie een laatste redmiddel.

- 'De kubus': een jongerenplek in Bibliotheek Permeke

Andere huizen richten een aparte plek in voor jongeren en geven hen inspraak in de activiteiten en het beheer. Bibliotheek Permeke in Antwerpen krijgt veel jongeren over de vloer die rondhangen tussen school en thuis, met elkaar afspreken of komen studeren. Dat ging niet altijd goed samen met de andere gebruikers van de bibliotheek. In 2022 bouwde Bibliotheek Permeke zijn eet- en leescafé om tot een jongerenbibliotheek met de naam 'de kubus'. De kubus biedt gratis wifi, comfortabele zetels, goede studieplekken en een boekenselectie rond thema's uit de leefwereld van jongeren. Bovendien faciliteert het de toegang tot workshops waar jongeren hun verhalen kunnen omzetten naar beeld, kunst, tekst of performance. De bibliotheek heeft enkele jeugdwerkers aangetrokken die de kubus uitbouwen tot een ruimte voor én door jongeren. Jeugdwerker Laure Ruts vertelt: "Jongeren moeten het gevoel krijgen, 'ik word hier aangesproken en gezien'. 'Mijn ideeën worden gehoord én er wordt iets mee gedaan.'" Jongeren kunnen hun eigen boekentips vormgeven voor in de boekenrekken, als 'sfeerbeheerder' andere studerende jongeren ondersteunen of hun gratis kopje koffie of thee afwassen. Tweemaal per jaar lanceert de bib een open oproep onder jongeren voor ideeën die tijdens een projectdag uitgewerkt worden. 'De kubus' heeft ook een young board die de ruimte en het programma mee beheert. Hun opdracht stopt niet bij 'de kubus': ze worden ingeschakeld om mee te denken over hoe de hele bibliotheek beter op jongeren kan inspelen.

C.27

Samenwerken, symbiotische
partnerrelaties bij **VIERNULVIER**

Samenwerken, symbiotische partnerrelaties bij VIERNULVIER

In plaats van zelf alle facetten van publiekswerking te willen afvinken, kan je duurzame samenwerkingen aangaan met organisaties of kunstenaars die over een complementaire expertise beschikken. Als partners kan je elkaar versterken. Kunstinstelling VIERNULVIER gaat zo'n partnerschap aan met Jong Gewei, Platform K en Gouvernement.

Platform K onderzoekt hoe dansers met een beperking een fundamentele invloed kunnen uitoefenen op de wereld en de toekomst van de hedendaagse dans. Jong Gewei is een podiumkunstenplatform voor mensen vanaf 16 jaar – even divers als het straatbeeld – die hun talenten willen ontdekken en verder willen ontwikkelen voor een even divers publiek. Gouvernement is een nomadisch platform voor ontwikkelings- en presentatiekansen voor opkomend en zoekend talent in uiteenlopende contexten, en voor diverse publieken.

Deze organisaties ontwikkelen een manier van werken vanuit de noden van een bepaalde groep die ondervertegenwoordigd is in de gemeenschap en in het huis. Hoewel VIERNULVIER deze uitgekende expertise graag wil benutten en ondersteunen, beschikt het niet over de tijd en vaardigheden die hiervoor nodig zijn. De organisatie ging daarom partnerschappen aan met bovenstaande organisaties, en biedt in ruil infrastructuur, aanvullende expertise en een internationaal netwerk.

Verschillende grote organisaties werken samen met partners wier werking zich richt op ondervertegenwoordigde groepen. Het kan leiden tot een symbiotische relatie waar beide partners de vruchten van kunnen dragen, mits er aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Potentiële partners vind je door een open en nieuwsgierige houding: kennismaken met organisaties uit de buurt kan veel opleveren. Communiceer duidelijk over wat jij en zij nodig hebben, waar jullie elkaar kunnen versterken en hoeveel ruimte je elkaar kunt en wilt geven.

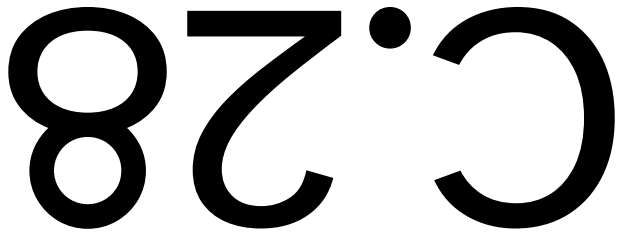
De manier van werken en plannen, het gebruik van ruimte en andere werkgewoontes van partnerorganisaties verschillen soms van de reguliere werking van een huis. Dit veronderstelt een vertrouwensrelatie tussen deze partners en de verschillende teams (programmatie, techniek, zakelijk, planning, communicatie en publiekswerking).

Om goed te kunnen samenwerken is het noodzakelijk dat iedereen elkaar leert kennen. Informele ontmoetingsmomenten en overleg kunnen hierbij helpen. Grote verschillen in schaal (een groot huis versus een collectief met veel vrijwillig engagement) mogen geen drempel vormen om naar elkaars werkvormen te luisteren en daarvoor open te staan.

Een valkuil is dat een huis partners zoekt om diversiteit af te vinken zonder er zelf van te leren. Partnerschappen houden ook wederzijdse leerprocessen in: wat kan het instituut leren over zijn impliciete normen en uitsluitingsmechanismen, en hoe kan het inclusiever en meerstemmig zijn? En wat kan een partner leren van het huis over creëren en publiek maken?

C.28

Jongeren met kunst in
contact brengen, Soundcast,
Concertgebouw Brugge

Jongeren met kunst in contact brengen, Soundcast, Concertgebouw Brugge

Het is niet gemakkelijk om een publiek te bereiken dat gewoonlijk niet naar klassieke muziek luistert of naar hedendaagse dans kijkt. Soundcast, de jongerenwerking van Concertgebouw Brugge, toont een mogelijke manier om een brug te slaan tussen de instelling en een toekomstig publiek.

Soundcast is een initiatief waarbij een groep jongeren, verbonden aan het Concertgebouw Brugge, voorstellingen dichtbij hun peers brengt. Ze selecteren zelf zeven voorstellingen per seizoen uit het aanbod van het Concertgebouw. De tickets voor deze voorstellingen kosten slechts zeven euro.

Naast deze drempelverlagende formule zetten ze ook in op communicatie van jongere tot jongere. Als reporters doen de Soundcasters verslag van festivals en voorstellingen, soms met een exclusieve blik achter de schermen of een interview.

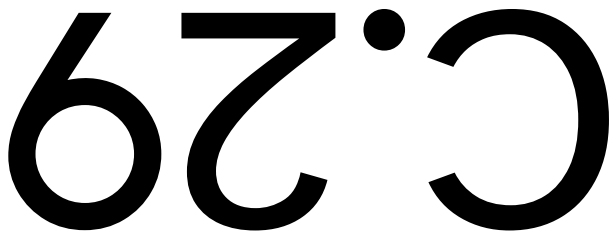
Zo ontstaat een communicatiesysteem van en voor jongeren. Dat slaat aan: jongeren worden immers vaak het makkelijkst overtuigd door andere jongeren.

Daarnaast werkt Soundcast ad hoc eigen ideeën en projecten uit. Deze zijn steeds gelinkt aan het programma of het seizoensthema van het Concertgebouw. Een voorbeeld hiervan is AM Tisch, een driedelige podcast waarin een panel van jongeren in gesprek gaat over gender, etniciteit en opvoeding. De podcasts dienen bovendien als instap voor klasgesprekken in het secundair onderwijs. Dergelijke projecten die door jongeren zelf worden uitgewerkt zijn intensiever, en de focus van Soundcast ligt vooral op contentcreatie over de programmatie en peer-to-peer communicatie.

Het Concertgebouw Brugge zet sterk in op klassieke muziek en dans voor jongere doelgroepen, zowel binnen het leerplichtonderwijs als in familiecontext. Die eerste stap helpen zetten en jongeren een eerste ervaring met klassieke muziek of dansvoorstellingen bieden, staat voor het Concertgebouw centraal.

C.29

Work-in-progress voor publiek,
O. Lab Rotterdam

Work-in-progress voor publiek, O. Lab Rotterdam

Het publiek betrekken bij de artistieke zoektocht van kunstenaars kan interessante perspectieven opleveren. Als artiest krijg je feedback op je work-in-progress en als publiek kan je even in het brein van een artiest kruipen. Het Rotterdamse O. Festival maakt alvast plaats voor onaffe werken en waardevolle verbindingen.

Al meer dan tien jaar vindt in Rotterdam het O. Festival plaats, een week vol opera, muziek en theater op verschillende locaties in de stad.

Het initiatief wil opera openen voor een breder publiek, en wordt gesteund door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de gemeente Rotterdam. In 2024 vonden 30.000 bezoekers hun weg naar het festival.

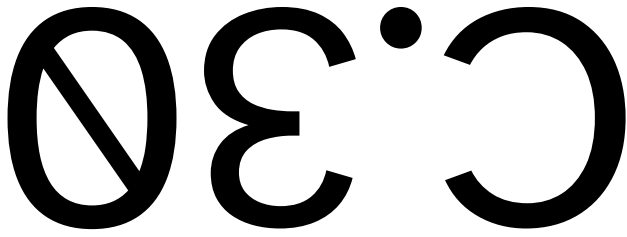
Al een drietal jaar is O. Festival ook de locatie voor O. Lab. De voorstellingen onder deze noemer nodigen het publiek uit om deel te worden van het creatieve proces van een kunstenaar.

De makers presenteren onaffe voorstellingen en vroege prototypes die het publiek in hun ruwe vorm kan bekijken. Nadien mogen ze ideeën en meningen delen, zodat de artiest die kan verwerken. “Bij O. Lab zit je als publiek dicht op het maakproces van de artiesten en kruip je in het hoofd van de bedenkers”, vertelt artistiek leider Guy Coolen. Het concept heeft een dubbel positief effect: het publiek krijgt een inkijk in het creatieve proces en voor kunstenaars is niet alleen de ontvangen feedback waardevol, maar ook de mogelijkheid om al een band met het publiek op te bouwen.

O. Lab benadrukt het exclusieve karakter van deze inkijk, die normaal gesproken voorbehouden is aan een select gezelschap. Anderzijds heeft zo’n inkijk juist een drempelverlagend potentieel en wordt het ingezet om het draagvlak voor kunst te vergroten, vertelt Cools. “Sommige kunstenaars vertellen hoe hun ouders hen ondersteunen in hun praktijk. Anderen delen hoe ze een performance in de openbare ruimte hebben afgeblazen omdat ze het simpelweg niet aandurfd. Het zijn dingen die laten zien dat kunstenaars ook maar gewoon mensen zijn.”

C.30

Muziek buiten de muren,
walden festival

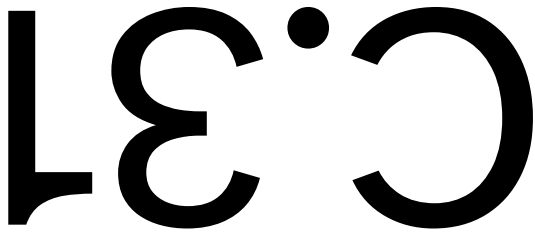
Muziek buiten de muren, walden festival

Walden festival is een initiatief van Klarafestival in en rond het Brusselse Leopoldpark. Het brengt klassieke muziek in een ontspannen setting, en verlaagt zo de drempel tot het genre.

Veel mensen associëren Klarafestival met de klassieke muziekcodes: het voelt (onterecht) als een elitaire aangelegenheid met een publiek uit een specifieke demografie, vertelt Esther De Soomer, verantwoordelijke voor gemeenschapsprojecten en duurzaamheid. Het is echter niet zo dat andere publieken niet welkom zijn, integendeel. “Er zijn mensen die nieuwsgierig zijn maar niet komen omdat ze drempels ervaren. We moeten dus werk maken van meer openheid en mensen het gevoel geven dat ze welkom zijn.” Experimenteren met alternatieve formats helpt om dat te bereiken. Bezoekers van Walden kunnen een weekend lang genieten van een divers aanbod aan concerten, binnen en buiten, voor jong en oud, met eten en drinken. Het festival voelt lossier, er zijn geen uitgebreide inleidingen en concerten zijn beperkt tot een maximum van drie kwartier. De focus ligt op het genieten van muziek in een groene omgeving. Daarom staan er bijvoorbeeld geen symfonieën op het programma. Alles voelt kleinschalig en gezelliger, en vooral ook laagdrempeliger. De reacties op het festival zijn positief. “Toen ik vorig jaar sprak met mensen van de doelgroepen die we hadden uitgenodigd, bleek dat zij die heel positief ervaren hebben. Je voelt je welkom, al kunnen we zeker nog meer stappen zetten in het bereiken van nieuwe publieken.” Presenteren buiten de muren verlaagt de drempel, maar brengt ook uitdagingen mee. Ervaren concertgangers brengen vaak spontaan de gangbare etiquette mee. Er is zelfs een bepaalde schroom als er bijvoorbeeld een opstelling met tapijtjes gebruikt wordt, zoals op Klarafestival gebeurde bij een late night jazz concert. “Mensen zijn vaak geneigd om toch eerst op de stoeltjes achterin te zitten. Pas als er iemand gaat liggen, wordt dat voorbeeld gevolgd.” Het publiek van Klarafestival is bijvoorbeeld ook het vol-is-vol-principe van Walden niet gewend. Bovendien is de verstillings- en de bijhorende intimiteit een belangrijk deel van de aantrekkingskracht van klassieke muziek, stelt De Soomer. “Enerzijds denk ik: doe mij maar die relaxed performances en laat mensen filmpjes maken en klappen wanneer ze willen. Anderzijds is het misschien net waardevol om die ruimte voor verstillingsaan te bieden, waar vandaag ook een grote behoefte aan is.” Daarom speelt Walden zich af op verschillende locaties. Het hoofdpodium is in open lucht en versterkt, daar vinden concerten plaats waarbij een beetje geroezemoes niet stoort. Op andere locaties is de opstelling dan weer klassieker.

C.31

Werken met
ervaringsdeskundigen,
Art Inclusive (Lasso)

Werken met ervaringsdeskundigen, Art Inclusive (Lasso)

Voor organisaties is het niet altijd eenvoudig om te achterhalen welke drempels er zijn en hoe ze die kunnen wegnemen. Een van de mogelijkheden is om ervaringsdeskundigen programma's te laten volgen en naar hen te luisteren. Dat is wat Lasso, het Brussels platform voor cultuurparticipatie, enthousiast vormgeeft.

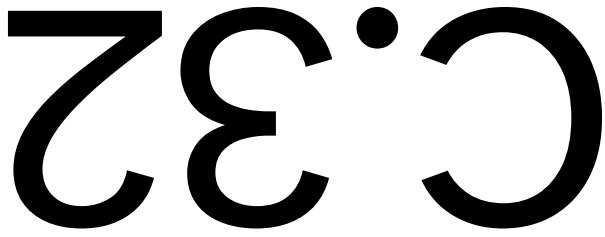
Lasso ondersteunt Brusselse organisaties om kunst en cultuur bereikbaar te maken voor iedereen. Met het project Art Inclusive wil Lasso de cultuurparticipatie van mensen met een handicap verbeteren door samen te werken met verschillende sectoren en communities. Door netwerking en kennisuitwisseling te stimuleren, kunnen deze groepen elkaars noden en wensen beter leren kennen. Gevoed door die wisselwerking kunnen ze samenwerken aan een inclusiever cultuuraanbod.

Daarnaast zet Lasso een aantal proeftuinen op om te experimenteren met inspraak, participatie en cultuurbeleving. Een van die experimenten is een samenwerking met HandiKNAP, een projectwerking van Groep INTRO. Groep INTRO is verspreid over Vlaanderen en Brussel, en streeft naar een inclusieve samenleving door hulp te bieden aan mensen en sectoren op alle sociale niveaus. "Door alle proeftuinen loopt eenzelfde rode draad: de blik verruimen van wat mogelijk is, handicap of niet, en al doende stereotypen doorbreken. Zo willen we aantonen dat deelname aan het culturele leven voor iedereen een positieve en zinvolle ervaring kan zijn."

De ervaringsdeskundigen van HandiKNAP zetten zich in om jongeren en volwassenen te sensibiliseren over het leven met een handicap. Voor Art Inclusive bezochten zij drie kunstenfestivals: het Theaterfestival, Kunstenfestivaldesarts en het stadsfestival Plazey. Deze evenementen streven ernaar om inclusief te werken, ook voor mensen met een handicap. De ervaringsdeskundigen gaven na de festivals hun feedback en aanbevelingen aan de organisaties in kwestie, zodat ze gericht kunnen inzetten op inclusie tijdens de volgende edities van de festivals.

C.32

Werken met een charter,
Kaaitheater

Werken met een charter, Kaaithheater

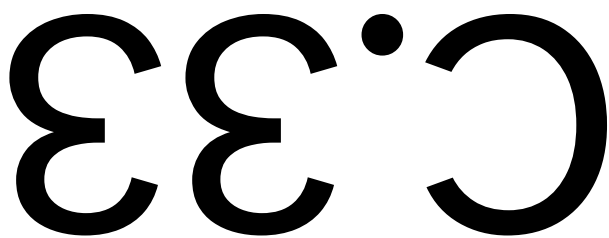
Sommige kunst- en cultuurhuizen delen hun visie over waar hun huis voor staat met alle gebruikers (medewerkers, kunstenaars en publieken) in de vorm van een charter. Als gast wordt je geïnformeerd waar het huis voor staat, en het is een uitnodiging om je daarin in te schrijven. GC De Platoo en Kaaithheater lichten hun charter toe.

Voor het Brusselse GC De Platoo is iedereen die over de vloer komt een actor in het streven naar radicale inclusiviteit. De Platoo wil die doelen aan publiek, aanbieders, workshopgevers en artiesten communiceren in de vorm van een charter. Door het huis te betreden, schrijven bezoekers zich in in het overkoepelend doel van 'radicaal inclusief' te werk gaan.

“En, in alle vriendschap: als ze zich daar niet achter scharen, dan hoeven ze niet naar de Platoo te komen”, zegt centrumverantwoordelijke Lies Van Overschée. Ook dat is deel van het proces: (nieuwe) publieken aantrekken verloopt in trage stapjes, met vallen en opstaan. Kaaithheater verbindt zich ertoe een gezond, welbewust en respectvol klimaat te scheppen voor iedereen die betrokken is bij het realiseren van hun missie, van bezoekers tot klanten, leveranciers, en anderen. Ze werken daarvoor met een charter rond non-discriminatie, integriteit, fair practice en goed bestuur. Leidinggevenden maken het onderwerp laagdrempelig en bespreekbaar. Medewerkers van Kaaithheater gedragen zich ook tegenover externe organisaties, bezoekers, partners, en anderen volgens dit charter. Wanneer discriminatie zich toch voordoet, spreken collega's de betrokkene(n) hierop aan.

C.33

**Wat Pokémonjagers
ons leren,
Middelheimmuseum**

Wat Pokémonjagers ons leren, Middelheimmuseum

Kunst wordt door verschillende mensen anders gebruikt of geïnterpreteerd, soms tot verrassing van de kunstenaars of organisaties. Dat gebeurt geregeld in het beeldenpark van het Middelheimmuseum. Het team ontdekte bijvoorbeeld dat een burn-outcoach het beeldenpark bezoekt voor therapeutische sessies, en dat als speelterrein diende voor Pokémon GO.

Het Middelheimmuseum in Antwerpen beslaat dertig hectare park- en tentoonstellingsruimte. Bezoekers mogen gratis binnen, met openingsuren afhankelijk van het seizoen.

Het park vormt een welkome groene oase te midden van een grote drukke stad. Daarnaast heeft het erfgoedwaarde met honderden beeldhouwwerken. Met de honderden vierkante meters groen laveert het park tussen publieke ruimte en tentoonstellingsruimte.

Op een zaterdagmiddag in 2018 verzamelden zich ongeveer 2000 Pokémonjagers op zoek naar digitale monstertjes. Sara Weyns, directeur van Middelheimmuseum, vertelt er met verwondering over. “Als museum redeneren we vaak vanuit onze museale opdracht: de zorg voor de kunstwerken, hoe ze worden opgesteld en hoe we diverse publieken kunnen toeleiden naar die werken en wat ze ons vertellen.

Een Pokémon GO-evenement leek haaks te staan op onze missie, en werd door sommige andere bezoekers als storend ervaren.

Onze eerste impuls was om dat ongevraagd bezoek zo snel mogelijk buiten te krijgen. In plaats daarvan zijn we met hen in gesprek gegaan.”

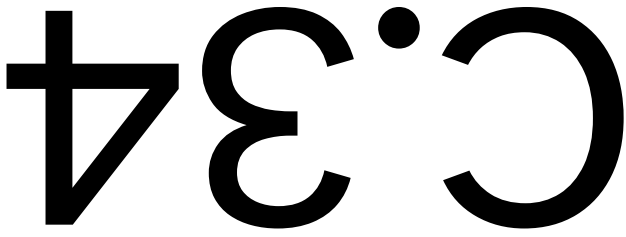
Door te luisteren en observeren ontdekten ze dat sommige Pokémonjagers de kunstcollectie wel degelijk kenden. Sterker nog, sommigen hadden op basis van die kennis zelfs Pokémon verstoppt.

“Wat leren die bezoekers ons over onze kunstwerken en het beeldenpark? Waar hebben zij nog behoefte aan? We noemen het ‘anders’ of ‘oneigenlijk’ gebruik, maar wat zegt dit over ons? Het heeft ons aangezet om de samenwerking met onze burens, die in eerste instantie niets met kunst te maken hebben, concreet te maken. Denk aan de Universiteit Antwerpen, de sportdienst van de stad, het Middelheimziekenhuis of het Universitaire Centrum voor Kinder- en Jeugdpsychiatrie.”

In plaats van deze functies strikt te scheiden, streeft het team van het Middelheimmuseum ernaar om nieuwsgierig te zijn naar de onverwachte vormen van gebruik.

C.34

Abonnement voor
meerdere huizen,
Cubo Kortrijk

Abonnement voor meerdere huizen, Cubo Kortrijk

Wanneer je beslist om deel te nemen aan kunst kies je vaak voor een artiest of huis dat je al kent. Ook abonnementen worden meestal gekocht in huizen die in de comfort zone van toeschouwers liggen. Om publiek uit te nodigen om nieuwe artiesten en huizen te ontdekken, werkte Schouwburg Kortrijk een alternatieve formule uit.

Tickets en abonnementen kosten geld. Het is logisch dat dit ervoor zorgt dat het publiek keuzes moet maken: bij welk huis neem ik een abonnement? Voor welke kunstactiviteit koop ik tickets? Volgens de Schouwburg Kortrijk zorgt dit ervoor dat toeschouwers steeds voor dezelfde huizen en artiesten kiezen. Het is immers een financieel risico om nieuwe artiesten en huizen te verkennen. Als oplossing brengt de Schouwburg Kortrijk in samenwerking met Kunstencentrum BUDA en de Budascoop een gezamenlijk maandelijks abonnement: CUBO. Voor twintig euro per maand kan je onbeperkt genieten van alle podiumkunst, participatieve kunstprojecten en films in deze huizen. Voor veertig euro per maand reserveer je twee aansluitende zitjes per voorstelling of film voor jezelf én je cultuurmaatje.

Bovendien wordt het publiek mee betrokken in de cultuurscène van Kortrijk: tien procent van het abonnement wordt geïnvesteerd in Durf2030, een project dat andere sociaal-culturele projecten met een positieve invloed op de stad steunt.

CUBO stimuleert publiek om te experimenteren met voor hen minder bekende artiesten, kunstvormen, genres, en locaties.

Dit door de financiële drempel tot deelname weg te nemen en te verleggen naar het maandelijks abonnement. CUBO communiceert ook met leden via een tweewekelijkse nieuwsbrief en whatsapp, en stimuleert hen om programma's uit te proberen en last-minute deel te nemen. Er ontstaan zo gemeenschappen tussen de CUBO-leden die samen op ontdekking gaan.

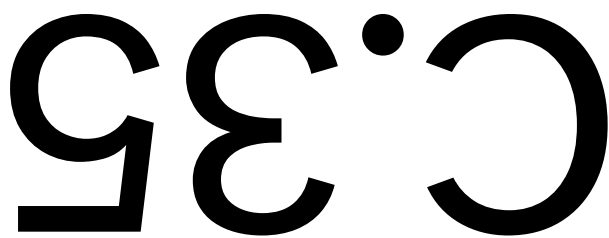
Meer dan 80% van de CUBO-leden geeft aan meer naar het podium- en filmaanbod te komen, en 60% geeft aan zelfs extreem veel meer naar het aanbod te komen. Sinds CUBO heeft

Schouwburg Kortrijk een duidelijke publieksopbouw vanuit het theaterpubliek richting dans, klassieke muziek, jazz, hedendaags circus,

De deelnemende huizen hebben ook een focus op artiesten die onderbelicht zijn in de samenleving. Dankzij CUBO bouwen de partners een publiek op voor minder bekende makers. Nieuw publiek voor makers draagt immers bij aan het ontwikkelingstraject van een artiest.

C.35

Een therapietuin
voor en met bewoners,
Woonzorgcentrum Parkhof

Een therapietuin voor en met bewoners, Woonzorgcentrum Parkhof

**Woonzorgcentrum Parkhof in Machelen
ziet toe op een aangenaam leefklimaat
voor de ouderen die er verblijven. De
binnentuin van het gebouw is aangelegd
in samenwerking met kunstenaar Rudy
Luijters, maar de concrete invulling ervan
gebeurt door de bewoners zelf.**

In het park van Machelen staat het woonzorgcentrum Parkhof, een pand dat in 2017 werd gerenoveerd, en oud en nieuw combineert: de originele gebouwen zijn niet gesloopt, maar vormen de basis waarop de nieuwe stukken zijn aangelegd. Deze mix tussen oud en nieuw vinden we ook terug in de kunstentuin in het midden van het hof. Kunstenaar Rudy Luijters combineert tuinontwerp en beeldende kunst: binnen de modern ogende en afgelijnde tuin zijn rustieke ontwerpen toegevoegd, gaande van vogelhuisjes en houten lichtpalen tot een stenen waterbak.

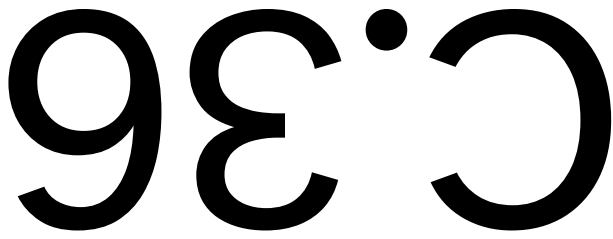
Bovendien heeft Luijters samengewerkt met enkele therapeuten om deze tuin in een echte therapietuin te veranderen – onder andere door materiaalgebruik en het verloop van de paadjes – voor de bewoners van het centrum met dementie. Waar mogelijk nemen deze ouderen ook zelf deel aan de plantenkeuze en het onderhoud van de tuin, waardoor zij opnieuw geconnecteerd worden met een toegankelijke natuurlijke omgeving.

“De kunstentuin is meer dan een tuin: het verbindt de bewoners van het woonzorgcentrum met de natuur, terwijl ze er zelf invulling aan geven”, stelt Parkhof.

“Voor de bewoners is de tuin meer dan een kunstwerk; het verbindt hun heden en verleden door de tuin te verzorgen.”

C.36

Kennismaken met
cultuur voor nieuwkomers,
ART FOR ALL - Globe Aroma

Kennismaken met cultuur voor nieuwkomers, ART FOR ALL - Globe Aroma

Kunstenaars en kunstliefhebbers in gedwongen migratie ondervinden in België heel wat drempels om aan cultuur deel te nemen. Niet alleen is het moeilijk om de weg te vinden in het scala aan activiteiten, ook de prijs van een voorstelling en de sociale regels binnen een huis kunnen drempels vormen. Daar probeert Globe Aroma met het programma ART FOR ALL aan tegemoet te komen.

Globe Aroma is een artistieke werk- en ontmoetingsplaats die ruimte, tijd en een netwerk biedt aan kunstenaars en kunstliefhebbers met een achtergrond als nieuwkomer. Samen met lokale spelers werkt Globe Aroma aan een culturele ruimte zodat mensen met een precair burgerschap kunnen deelnemen aan kunst, hetzij als maker, hetzij als toeschouwer.

Met het programma ART FOR ALL wil Globe Aroma mensen met een achtergrond van gedwongen migratie kennis laten maken met het artistiek aanbod. ART FOR ALL bestaat uit een driemaandelijks programma, met elke maand vijf à zes activiteiten en bezoeken in kunsthuizen en festivals in België, in alle disciplines.

De activiteiten worden geselecteerd door een groep van ongeveer tien leden die maandelijks het culturaanbod via brochures, websites en digitale agenda's te screenen. Deze groep staat ook in contact met actoren uit de kunstensector zoals programmatoren, communicatiemedewerkers, cultuurbemiddelaars en gidsen waarmee ze hun netwerk en kennis uitbreiden. De programma's zijn in alle opzichten divers: zowel in artistieke discipline als in genderidentiteit, origine en leeftijd van de kunstenaar(s).

Maandelijks worden de activiteiten voorgesteld en toegelicht tijdens het ART FOR ALL-salon in verschillende talen (Nederlands, Frans, Engels, Pasjtoe, Spaans, Arabisch, ...). Deelnemers kunnen vragen stellen en zich inschrijven voor de voorgestelde activiteiten van die maand. Bovendien nodigt Globe Aroma geregeld een artiest uit om in conversatie te treden met de nieuwkomers.

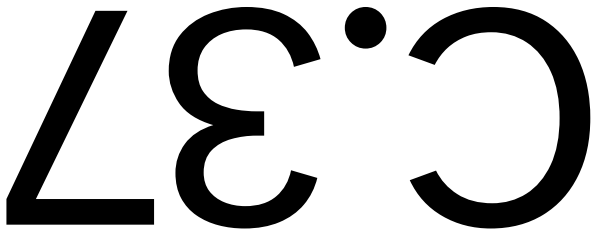
Voor elke activiteit spreken de deelnemers af in Globe Aroma waar ze worden verwelkomd door vrijwilligers die zorgen voor de groep, het transport, de tickets, de ontmoeting met het kunsthuis en extra informatie.

ART FOR ALL werkt niet alleen drempels weg. Het biedt deelnemers ook de mogelijkheid om het functioneren van het kunstenveld – en de mensen die erachter zitten – te leren kennen. Deelnemers werken aan hun sociale vaardigheden en breiden hun netwerk uit, wat hen helpt in hun latere professionele en sociale leven.

ART FOR ALL is gratis en wordt mogelijk gemaakt met de financiële steun van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Nederlandstalige overheid en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

C.37

Pay what you can:
Solidariteit onder bezoekers

Pay what you can: Solidariteit onder bezoekers

Prijsdifferentiatie is alomtegenwoordig in de cultuursector, maar de bestaande systemen zijn verouderd. Verschillende instellingen experimenteren daarom met 'pay what you can' of 'pay what you want'-systemen. Kaaitheter en VIERNULVIER werken al een paar jaar met dat systeem, en delen wat ze gaandeweg hebben geleerd.

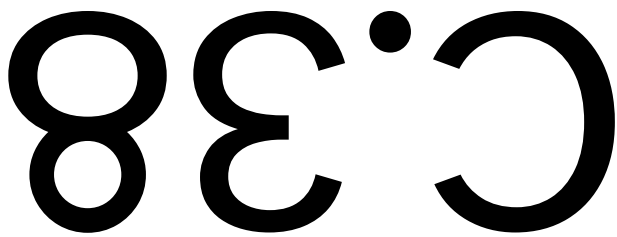
Conventionele prijsdifferentiatie gaat uit van verschillen in de kwaliteit van beleving enerzijds (vooraan of balkon, een VIP-behandeling, ...) en van de betaalcapaciteit en betaalbereidheid van deelnemers anderzijds. Zo wordt vaak een gereduceerd tarief aangeboden voor jongeren. Leeftijd is echter niet de beste maatstaf voor prijsdifferentiatie: sommige studenten hebben vermogende ouders en sommige dertigers leven in preciaire omstandigheden. Manieren om hiermee om te gaan zijn 'pay what you can' of 'pay what you want'-systemen. Hierbij bepalen bezoekers zelf een bijdrage, want niet iedereen is sociaal-economisch gelijk. Het achterliggende principe is dat wie meer kan betalen dan het standaardtarief, lagere tarieven mogelijk maakt voor wie het minder breed heeft.

- **Lessen van Kaaitheter en VIERNULVIER**

Het is omslachtig om bezoekers volledig vrij te laten in de prijsbepaling. Deelnemers willen graag een richtprijs. Kaaitheter werkt daarom met een suggestie (bijvoorbeeld twintig euro) en twee lagere en hogere tarieven. Bij VIERNULVIER kiezen bezoekers uit drie prijscategorieën voor toegangstickets: goedkoop, middel en duur. Ook de communicatie over dit systeem en de toelichting zijn belangrijk, zonder mensen te stigmatiseren. Bijvoorbeeld: "Als bezoeker ben je vrij om een lager tarief te kiezen als dat je bezoek vergemakkelijkt. Kan je je een hogere ticketprijs veroorloven? Dan zorg jij ervoor dat anderen minder kunnen betalen." Na de testfase volgde de evaluatie. Ticketinkomsten bleven in beide organisaties stabiel omdat de aankopen mooi verdeeld zijn over de verschillende tarieven. Bezoekers blijken heel solidair. Kaaitheter stelde een mini-enquête op en de reacties waren overduidelijk positief. Dankzij pay what you can worden theaterbezoeken voor een aanzienlijke groep mensen toegankelijker: 22% komt daardoor vaker, 19% koopt voor het eerst een ticket. Door pay what you can komt er veel jong en nieuw publiek: 25% komt voor het eerst, en 45% is onder de 35 jaar. Kaaitheter gebruikt deze differentiatie voor al hun voorstellingen. De traditionele reductietarieven zijn binnen dit systeem niet meer van toepassing en ook de abonnementen worden opgeheven. De zeer goedkope tarieven voor mensen in armoede (Paspardoe, Artikel 27) blijven wel gelden voor wie daar recht op heeft. Bij VIERNULVIER beschikken bijna alle podiumvoorstellingen over drie ticketprijzen. Voor concerten is het moeilijker om dit systeem uit te rollen omdat VIERNULVIER daar afhankelijk is van partnerorganisaties. Ook bij Kaaitheter was dit aanvankelijk een uitdaging, maar na gesprekken met partners lukte het om hun prijsbeleid in de meeste samenwerkingen toe te passen.

C.38

Starten met luisteren,
kleinVerhaal

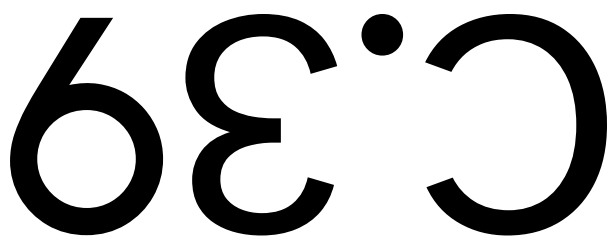
Starten met luisteren, kleinVerhaal

Als kunstenaar is het niet eenvoudig om contact te leggen met de buurt. Participatieve kunstpraktijk kleinVerhaal zet sterk in op grondig en langdurig luisteren om de buurt te leren kennen.

KleinVerhaal is een participatieve kunstpraktijk die in Oostende een inspirerende ontmoeting- en creatieplek organiseert waar mensen vanuit alle geledingen van de maatschappij in de kunsten duiken. De eerste stap is altijd om de buurt in te gaan. “Als we een artistiek project met een bepaalde wijk willen opzetten, kamperen twee medewerkers er eerst minstens een half jaar door een leegstaand pand te huren”, stelt kleinVerhaal. “Van daaruit vertrekken we om gesprekken aan te gaan op café, in de winkel, in het kapsalon.” De diversiteit in het team van kleinVerhaal maakt deze interacties mogelijk. De medewerkers spreken Nederlands, Frans, Arabisch en Spaans, en hun uiteenlopende leeftijden zorgen ervoor dat elke wijkbewoner wel iemand kan vinden om mee te connecteren. Tijdens die verkennende fase organiseren ze af en toe een laagdrempelige bijeenkomst, bijvoorbeeld een filmavond, een concert of een diner. Zo’n bijeenkomst is de uitgelezen kans om de organisatie voor te stellen aan de buurt. Het eigenlijke kunstproject wordt pas geïntroduceerd wanneer de voorvereisten aanwezig zijn. “Wij gebruiken de gemeenschap als tool en kunst als bindmiddel. Er ontstaat een gemeenschap die mensen triggert. Ze worden aangetrokken door de sfeer die er hangt. Pas als de gemeenschap ontstaat, ontspruit bij de groep ook de ambitie om een project op poten te zetten”. Luisterend starten is dus een bewuste keuze. Pas in tweede instantie brengt kleinVerhaal kunstenaars binnen. Ze werken voornamelijk met film en muziek. Desalniettemin blijft kleinVerhaal in eerste plaats een kunstenaarorganisatie, gericht op een artistiek project. Ze zouden maatschappelijk of educatief verder kunnen werken, maar ze richten zich op kunst – altijd met volle aandacht voor en binnen de gemeenschap. “Op een bepaald moment kan je een aanwijsbaar bewijs zien of de gemeenschap breed genoeg vertegenwoordigd is. Indien niet, houd je het project nog even in en probeer je gericht de groepen nog te betrekken”, vertellen ze.

C.39

Deelnemen dankzij buddies,
Concertgebouw Brugge

Deelnemen dankzij buddies, Concertgebouw Brugge

Sommige mensen hebben nood aan gezelschap of ondersteuning om naar een voorstelling te gaan. Werken met buddies kan ervoor zorgen dat ze je zaal bereiken én dat er ook buiten de muren banden worden gesmeed.

Een buddy is iemand die in hun vrije tijd deelneemt aan activiteiten en dit plezier wil delen met iemand die nood heeft aan gezelschap of ondersteuning. Het kan gaan om mensen met interesse in kunst die drempels ondervinden vanwege eenzaamheid, een handicap of ziekte, leeftijd, Niet enkel oudere mensen kunnen er tegenop zien om alleen naar een kunstactiviteit te gaan. De buddy kan begeleiden van en naar huis, ondersteunen bij het binnengaan en bewegen in de ruimte, en het gevoel scheppen dat je niet alleen bent, bijvoorbeeld tijdens het wachten voor het binnengaan of tijdens de pauze.

Idealiter wordt er bij het samenbrengen van buddy en deelnemer rekening gehouden met gedeelde interesses, leeftijd en gender.

- Vier het leven: buddies voor ouderen

Er komt een moment waarop je als liefhebber van muziek en dans fysiek niet langer in staat bent om naar een voorstelling te gaan. Het project 'Vier het leven' organiseert culturele uitstappen voor ouderen die niet meer alleen kunnen of willen gaan. Zij worden van deur tot deur begeleid door vrijwilligers, zodat ze samen van cultuur kunnen genieten. Vier het leven is een initiatief van Cera en Cultuurvuur vzw, in samenwerking met Vier het Leven Nederland.

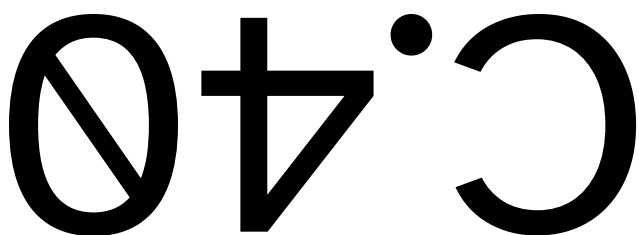
- Concertgebouw Brugge: buddies voor wie minder mobiel is

De buddy haalt deelnemers thuis op, maakt tijd voor een drankje of praatje, zit samen in de zaal en brengt hen achteraf ook weer terug. Op deze manier ervaart de doelgroep niet alleen de artistieke voorstelling, maar ook het sociale aspect van uitgaan, wat isolement en eenzaamheid kan doorbreken. Met deze inspanning voorkomt Concertgebouw Brugge dat trouwe kunstliefhebbers gedwongen afscheid moeten nemen van concertbezoek.

Het Concertgebouw heeft een groep vrijwilligers die deze rol opnemen en gratis deelnemen aan de voorstelling. Ze maken het deelnemers die een buddy wensen zo makkelijk mogelijk om te reserveren en af te spreken. Een deelnemer vertelt: "Ik ging naar een voorstelling in het kader van twintig jaar Concertgebouw. Twintig jaar geleden had ik een abonnement op het Concertgebouw, daarom wilde ik heel graag naar deze voorstelling gaan. Zowel de vrijwilliger als ik bleken muzikliefhebbers te zijn, dat was heel tof. Ik herleefde helemaal tijdens de uitstap."

C.40

Nieuwe omgevingen:
de cross-sectorale kunstpraktijk
van Ciel Grommen en
Seasonal Neighbours

Nieuwe omgevingen: de cross-sectorale kunstpraktijk van Ciel Grommen en Seasonal Neighbours

Kunstenaar Ciel Grommen overbrugt in haar praktijk de afstand tussen kunst en andere domeinen. Ze werkt locatiespecifiek en treedt telkens opnieuw in interactie met een bepaalde context en de mensen die daar deel van uitmaken. Deze manier van werken brengt heel wat uitdagingen met zich mee. Hoe bereik je de mensen waarmee je wil werken, en hoe verhoud je je tot hen als buitenstaander? Hoe loop je niet in de val van eenzijdige extractie? En wie is je publiek?

Met het collectief Seasonal Neighbours, dat Grommen in 2017 oprichtte, onderzoekt ze de context van de seizoensarbeid. “Ik werk altijd samen met anderen: niet alleen met kunstenaars, ook met experts, bewoners, ervaringsdeskundigen, ... Daardoor wordt mijn werk snel in het hokje van de participatieve kunsten geduwd en worden de deelnemers niet beschouwd als publiek. Voor mij is die grens vaak niet erg duidelijk, ik zie hen net wel als een publiek omdat zij de groep zijn waartoe ik mij richt”, legt Grommen uit.

Seasonal Neighbours typeert de methode van Grommen: ze beslist om rond een bepaalde thematiek te werken en gaat vervolgens op zoek naar mensen die daar een sterke voeling mee hebben. Het ‘publiek’ dat zo ontstaat, staat ver af van de eerder passieve bezoekers die we doorgaans met publiek associëren.

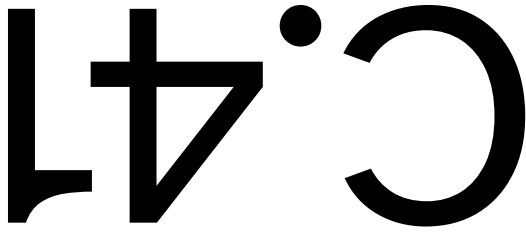
Niet alleen is er dus sprake van een andere betrokkenheid, het publiek dat Grommen met zulke trajecten voor ogen heeft, staat vaak ver af van het traditionele kunstpubliek, dat ze eveneens wil bereiken. “Dat zijn andere circuits, andere netwerken”, deelt Grommen. “Ik koppel dat heel bewust los, bijvoorbeeld in mijn communicatie, want je bereikt die publieken met een andere taal en een ander medium. Een artikel in Het Belang van Limburg of een poster die je ophangt bij de Aldi zien er heel anders uit dan een post op Instagram.” Een ander publiek vraagt met andere woorden om andere communicatie. “Met Seasonal Neighbours werken we voor lokale interventies met lokale media, zijn we lang aanwezig op een plek, gaan we relaties aan met netwerken of vinden we een ingang via sleutelpersonen. Onze online aanwezigheid daarentegen richt zich specifiek op het professionele kunstenveld.”

Ook wanneer Seasonal Neighbours tentoonstelt in Z33 wordt er in de eerste plaats gemikt op het kunstpubliek: de seizoensarbeiders zelf zijn afwezig. “Daar kwam natuurlijk kritiek op, maar het was een bewuste keuze om hen niet gericht uit te nodigen. Een kunstencentrum is voor velen van hen onbekend terrein. De sociale codes zouden tot ongemak kunnen leiden en zelfs bedreigend kunnen aanvoelen. Sociaal ongemak is niet per definitie slecht, maar het was in dit geval niet wenselijk. Als je met een niet-kunstpubliek wil werken, moet je als kunstenaar zelf de verplaatsing maken en je kwetsbaar opstellen, eerder dan te roepen dat zij naar jou moeten komen. Dat is althans mijn visie op participatie”, stelt Grommen.

Grommen vindt het belangrijk om parallel aan zo’n tentoonstelling ook terug te keren naar de context in kwestie, al is dat geen evidentie. “Voor de helft van de betrokken kunstenaars was het heel moeilijk om met dat project terug te keren naar de oorspronkelijke context. Ik was bang om koloniaal over te komen, want zonder die terugkoppeling voelde het als pure kennis extractie, zonder echte uitwisseling. Ik vond het belangrijk om wel terug te keren, maar dat maakt je heel kwetsbaar als kunstenaar. Een veelgehoorde kritiek is dat die mensen niet om kunst hebben gevraagd, en dat klopt: de reacties zijn dus niet altijd enthousiast. Maar wanneer wordt er ooit gevraagd om kunst, wanneer beantwoordt kunst aan verwachtingen? Mij lijkt het belangrijk dat je als kunstenaar verantwoordelijkheid neemt voor je werk en de reacties daarop incasseert.”

C.41

Audiobeschrijving,
The Isomo Project II
en Gravity

Audiobeschrijving, The Isomo Project II en Gravity

Audiobeschrijving biedt visueel beperkte publieken de kans om theater, dans, opera of mediaproducties (zoals tv-programma's en films) te volgen. Een stem beschrijft tussen de dialogen en geluidseffecten door wat er te zien is, zoals lichaamstaal, gezichtsuitdrukkingen en bewegingen.

Audiobeschrijving wordt ook gebruikt bij audiogidsen voor tentoonstellingen en bij evenementen zoals muziekfestivals. In sommige creaties maken audiobeschrijvingen intrinsiek deel uit van het artistieke en creatieve proces.

Projecten die de inclusiegedachte vanaf de start meenemen, leiden tot onconventionele vormen van audiobeschrijving die de rijkdom van alle zintuigen verkennen en toegankelijkheid tot een integraal onderdeel van de artistieke creatie verheffen. We lichten twee voorbeelden toe.

- The Isomo Project II

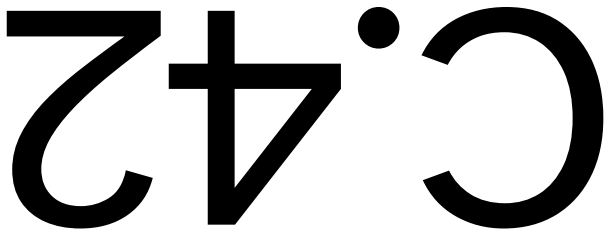
The Isomo Project II, van choreografe Iris Bouche, experimenteert met audiodescriptie van dans. De poëtische audiodescriptie wordt een kunstwerk op zich. Iris Bouche wilde van de audiodescriptie ook een esthetische ervaring maken. Daarvoor werd ze bijgestaan door Staging Access VZW en het expertisecentrum rond toegankelijkheid in de cultuur van de Universiteit Antwerpen, OPEN. Dit project laat zien hoe verrijkend audiobeschrijving kan zijn, ook voor groepen zonder visuele beperking.

- Gravity (and other attractions)

Een ander voorbeeld is de voorstelling Gravity (and other attractions) van Un-Label Performing Arts Company. Gravity is een hedendaags danstheaterduet tussen een Engelstalige danseres en een gebarentalige danser. De poëtische Engelse audiobeschrijving, geschreven door Max Greyson, ontstond in dialoog met de regisseur, choreografen, performers, muzikanten, gebarentolken en mensen met een visuele beperking. De audiobeschrijving vormde het uitgangspunt van de voorstelling. De audiobeschrijving is niet alleen bedoeld voor blinde en slechtziende toeschouwers, maar verrijkt de ervaring voor alle bezoekers.

C.42

Het Ramadan Friendly-label,
Kaaitheater (en Brussel)

ω

Het Ramadan Friendly-label, Kaaithheater (en Brussel)

∞

In maart 2023 lanceerde Kaaithheater het Ramadan Friendly-label samen met een tiental andere cultuurhuizen in Brussel. Met dit label willen ze cultuur toegankelijker maken voor moslims die vasten tijdens de ramadan. Uit een rondvraag bleek dat moslims tijdens deze periode beduidend minder aan culturele activiteiten deelnemen. Met het Ramadan Friendly-label wilden de huizen die drempel verlagen.

In een artikel in De Standaard verduidelijkt Fatima-Zohra Ait El Maâti – stadscurator bij Kaaithheater en samen met programmator Maria Dogahe initiatiefnemer van het label – wat het plan precies is. “Eigenlijk gaat het om eenvoudige ingrepen. Zo laten we toeschouwers toe om tijdens de voorstelling iets te eten of te drinken, of de zaal te verlaten. Daarnaast voorzien we vegetarische of halal catering, gratis water en een stille ruimte voor gebed of bezinning. Belangrijk is dat alles in een warme, informele sfeer gebeurt en het hele publiek op de hoogte is.” Andere maatregelen zijn het informeren over het gebruik van onder andere naakt, luide muziek, stroboscopisch licht of geweld in voorstellingen via content en trigger warnings. Het volledige charter is online beschikbaar.

De introductie van het label lokte naast positieve ook negatieve reacties uit. Onder andere toenmalig minister van Cultuur Jan Jambon toonde zich een koele minnaar van het initiatief. Hij sprak destijds over “religieuze inmenging in de cultureel-artistieke praktijk” en meende dat met name de waarschuwingen aan het publiek omtrent de inhoud van een voorstelling ook zouden kunnen leiden tot zelfcensuur bij kunstenaars.

Barbara Van Lindt, algemeen en artistiek coördinator bij Kaaithheater, liet in een reactie aan VRT weten begrip te hebben voor de opmerking van Jambon, in die zin dat het gebruik van content warnings beter gecontextualiseerd had kunnen worden. Die zijn er louter en alleen om het publiek toe te staan een geïnformeerde keuze te maken en zo onaangename ervaringen te vermijden, en zijn bovendien steeds meer courant in de culturele sector. Deze waarschuwingen komen niet enkel vastende moslims ten goede, zo weet Kaaithheater, maar kunnen in het algemeen bijdragen aan een gevoel van veiligheid in de theaterzaal. In die zin ligt het initiatief volledig in lijn met de ambitie van Kaaithheater om, onder het motto How To Be Many?, een breed publiek aan te spreken. Sinds het Ramadan Friendly-experiment heeft Kaaithheater hun toegankelijkheidsbeleid uitgebreid. Zo wordt er zowel voor als na de voorstelling gratis water aangeboden, is het oke om tijdens de voorstelling iets te drinken of eten, en wordt er – waar mogelijk – een stille ruimte voorzien.